

СЛОВО

Без мови немає нації

slovo.prosvita.com.ua

ч. 8 (333)
23 лютого –
1 березня
2006 р.

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Фото І. Пилипенка

ПРЯМА МОВА

— Хочу, аби кожен із нас у словосполученні “рідна мова” з особливим почуттям, особливим наголосом вимовляв слово “рідна”. Воно найпосутніше, найакцентованіше, — прив’язане до роду. Якщо ми зрозуміємо, що рідність і спорідненість, і родинність, і все те, що несе в собі корінь “рід”, є визначальним, то тоді ми усвідомимо, що все те, що є запозиченим, не дає можливості людині бути причетною до того масиву, який називається рід, плем’я, етнос, нація.

Я особисто виокремлюю слово “рідна” як домінуючу річ. Міжнародний день рідної мови був проголошений не в нашій державі, а міжнародними інституціями. Фактично цей день покликаний захищати національні меншинні мови, які загрожені.

У нашій українській ситуації парадоксальним чином склалося так, що рідність мови ми не сприймаємо як щось визначальне і щось обов’язкове. Тобто можна, користуючись чужою мовою, не відчувати себе чужинцем на цій землі. Нам довгий час нав’язували, що чуже — це добре, це не зле: будеш знати чуже, будеш мати кар’єру. Чужою мовою відокремлювали тебе від масиву, зацентровували на твоєму особистісному, пропонували тобі твої власні варіанти життя... Рідність мови була, а якщо говорити відверто, то й посьогодні є, — не обов’язково складовою твого особистого “я”. Ти ніби навіяний вітром, принесений на цю землю, безкореневий, можеш легко співіснувати з будь-якими іншими етносами, не відчувачи тієї космічної програми, — бути українцем. Бути відповідним своєму призначенню, бо не ти — сам по собі, — вибирав цей народ, цю землю, цих батьків, які дали тобі причетність до рідної мови, яка, власне, тебе й виокремлює серед інших, багатьох. Рідна мова — це перша ознака твоєї відмінності від всіх інших племен, націй, етносів, родів, — саме рідна мова!

І тому в опозиції “рідне і чуже” якраз і закладена лінія твоєї поведінки. На рідне ти повинен реагувати як на зобов’язуюче. Чуже — уже відокремлює тебе. Чуже тобі накладається. Чуже

РІДНОМОВНИЙ ПРОСТІР

Усі ми визнаємо, що наша рідна мова переживає важкі часи, і Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Т. Шевченка їх означило так: “Громадянське суспільство і державна мова. Стан. Проблеми. Перспективи”, провівши “круглий стіл” разом із Головним управлінням внутрішньої політики КМДА та Експертною комісією з мовної політики Національної ради з питань культури та духовності при Президентові України 21 лютого, — в Міжнародний день рідної мови та виробивши “Рекомендації...” (див. с. 4).

Слово голові “Просвіти”, народному депутату Верховної Ради Павлу МОВЧАНУ.

нам нав’язується. Чуже сьогодні заповонило Україну. Здавалося б, що із незалежністю ми проблему чужого й свого повинні були б вирішити. Рідного й нерідного, спорідненого й відчуженого — ми повинні були б ці опозиційні пари розвести давним-давно, і, як усі європейські нації, сказати: “Так, ми українці, ми будували цю державу як механізм самозахисту рідного простору — чи це географічний, чи інформаційний, чи економічний, чи це мовний простір... Це дуже суттєві пріоритетні речі, які, власне, всі європейські нації зреалізували. Ми — не зреалізували, більше того, — відійшли від того проекту, який закладався, коли здобували незалежну державу.

Ми відійшли... Держава сьогодні — це щось таке сурогатне, — тож у чому небезпека криється для України? У тому, що ми, не розв’язавши проблеми рідного, тобто рідномовного, тобто єдиного, єдиномасивного, — занадто захопилися глобалістичним. Що, скажімо, робить Росія? Що роблять інші нації? Ті етнічні краплі, які у них є, вони принатурюють, роблять їх своїми — не в опозиційності існування, а в спорідненості, даючи можливість меншинним етнічним групам існувати в своєму мовному варіанті. Робимо це й ми, сприяючи грекам бути греками, гагаузам — гагаузами, але ми не повинні потурати шовіністичним настроям тих

етносів, які домінували над нами і прагнуть зберегти це домінування. Ось чому “Просвіта” скликає свої “круглі столи”, робить усі інші заходи, усі свої звернення, — ми маємо оберегти і оберігаємо рідномовний простір. Ось чому Національна рада з питань культури і духовності, до якої я входжу відповідно до наказу Президента і очолюю експертну комісію з питань мовних, виробила цілу низку рекомендацій для того, щоб рідне стало рідним. Щоб дистанція між українцем і рідним, яке він успадковує, до якого він причетний на генетичному рівні, була подолана. Щоб рідномовний простір був єдиний, не був почленований, щоб одвічні українські комплекси не супроводжували нас, не передавалися нашим дітям, щоб не доходило до таких абсурдів, як дійшло в Політехніці Одеській, де українську мову викладали... російською! До такого не доходили ні за російської імперії, ні за радянської!

Українська мова для українців, народжених на цій землі, потрактовується і перефільмовується чужою мовою! Більшого абсурду вже не може бути!

Ось чому й урядові, і Президентові, й іншим структурам варто визначитися, якою має бути мовна політика в нашій державі, аби ми не відчувалися, а споріднювалися в тому єдиному масиві, який називається українська нація.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ:
“Культура — це самопочуття нації”

Стор. 5, 6

Гуцульські Розтоки

Стор. 8—9

Повертаємо імена

Стор. 12

Арривідерчі, Умбріє!

Стор. 14

**УСЬОГО НА РАХУНКУ
ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ —
766 383 грн. 45 коп.**

Землею великих святих і художників називають цей край, і не дивно, що ми побачили в ньому знакову схожість із нашою столицею. На високих квітучих пагорбах Умбрії в давні століття знаходили притулок святі схимники, кожне, навіть крихітне гірське містечко має свій величний храм, щоправда, всі вони, як і давня архітектура цих чарівних міст, зберігалися для нащадків у всі віки, ще від етрусків. І нинішньому поколінню не доводиться відновлювати історичні пам'ятки, тут їх лише дбайливо реставрують і запобігають атмосферній руйнації.

“Серце Італії”, “Зелена Умбрія” — такі означення цієї землі не лише через географічне розташування і природний ландшафт, тут синтезовано характерні риси культури всієї нації: костюми, традиції, мистецтво, навіть агрокультура. Переживаєш дивне відчуття, занурившись в епоху середньовіччя з тишею вузьких вуличок, де можна помилуватися зблизкою мереживним gobеленом на вікні й тіснявою вазонів із квітами біля будинків, доторкнутися мармуру лавок, на яких виставляли на продаж свої товари ще з півтори тисячі років тому давні роми. Античні портики, фрески великих майстрів Відродження просто на фасадах будинків — кожне містечко може сперечатися своєю культурною скарбницею навіть із Пінাকотекою Ватикану. З Умбрією пов'язані імена св. Франциска з Ассізі, духовного покровителя Італії, св. Бенедикта, який родом із Норчії — містечка-фортеці казкової краси в горах Вальнеріні, що за формою нагадує серце. Навіть св. Валентин, чие свято таке популярне нині й в Україні, теж із Умбрії. Ми, власне, й святкували цей день на землі святого Валентина, бо італійські художники асоціації “Сполето-арт” запросили 14 лютого перед нашим від'їздом поважних гостей до галереї Серджо Бідзаррі, віце-президента асоціації, і урочисто передали Почесну адресу для начальника Головного управління культури Олександра Биструшкіна з подякою за підтримку їхньої ініціативи культурного обміну між Києвом і Умбрією. Один із гостей, асесор з культури провінції Перуджа П'єр Луїджі Нері сказав: “Колись, ще молодим політиком, я мріяв здійснити такий проект — відкрити моє рідне місто Сполето і весь регіон Європі, показати наші традиції і познакомити італійців із культурою інших народів через обмін колективами артистів, художників, музикантів. На жаль, мені свого часу це не вдалося. Тож сьогодні ми присутні на урочистій події, коли завдяки ініціативі “Сполето-арт” і наших київських друзів такий проект починає жити, бо цього бажають усі”.

Чотири дні, які ми провели в Умбрії, теж довели слушність його слів. Мер міста Монтефалько Валентино Валентіні, захоплено розповідаючи про шедеври уславлених італійських майстрів — таких, як Беноччо Гоццолі, котрий зобразив у своїх фресках усе життя і духовний подвиг св. Франциска в місцевому храмі, сказав, що поряд із реставраційними роботами зі збереження цих скарбів монументального мистецтва, які стали прологом до творчості майстрів Відродження, хотів би показати в рідному місті образотворче мистецтво України. А на святі св. Антонія у комуні Кастель-Рітальді працівники агросектору розпитували нас про Помаранчеву революцію і зміни, які, на їхню думку, мали б стимулювати наш економічний розвиток. “Я цікавився культурою вашої столиці, — сказав керівник сектору, — вона дуже давня і багата традиціями, ми залюбки прийняли б українських митців у нас”. Але на цю мить нас вразив обряд їхнього свята, такий подібний до українського. Гільце, заквітчане дарами Землі-годувальниці, було символом свята, яке, вочевидь, поєднало релігійний обряд із дохристиянськими традиціями.

У приміщенні Представництва Європейської комісії в Україні відбулася презентація Міжнародного проекту “Київ — європейська культурна столиця 2010 р.” главам дипломатичних представництв, акредитованих в Україні. У ній взяли участь Посол Європейської комісії Ієн Боуг, мер Києва Олександр Омельченко, начальник Головного управління культури і мистецтв Києва Олександр Биструшкін, а також координатор проекту Вадим Кастеллі.

У рамках проекту “Київ — європейська культурна столиця”, який передбачає здійснення протягом 2006—2010 рр. програми міжнародної співпраці в сфері культури, туризму, спорту й освіти, вже найближчим часом планується укласти рамкову угоду про співпрацю з містом Генуя Республіки Італія. Про це повідомив у розмові з нашим кореспондентом Олександр Биструшкін. Він підкреслив, що програма заходів передбачає обмін досвідом і кращими досягненнями в сфері культури з різними європейськими народами. Зокрема в травні нинішнього року в міській галереї “Лавра” відбудеться велика виставка італійських художників асоціації “Сполето-арт”, а тиждень тому проект угоди про співпрацю в галузі культури вже обговорювали в адміністрації регіону Умбрія, куди на запрошення президента асоціації італійських художників “Сполето-арт” Джанкарло Валентіні прибула делегація на чолі з заступником начальника Головного управління культури і мистецтв Києва Григорієм Поліщуком.

ІТАЛІЙСЬКА УМБРІЯ ЧЕКАЄ КИЇВСЬКИХ МИТЦІВ

Сільвано Рометті (ліворуч)
і Григорій Поліщуку

Святий Антоній тут вважається захисником усього живого і насамперед тварин, тож на свято городяни прийшли зі своїми домашніми тваринами. А ще поглядили найменшешких ще в кошику, помахали вершиками на конях, але качок і корів та іншої поважної худоби, як завше буває, за твердженням наших господарів, цього разу на майдані не демонстрували. Натомість священик, освятивши гільце і смачну здобу — круглий калач із родзинками, покропив і сільсько-господарську техніку. Адже це свято уособлює ще й початок хліборобського року, свято весни. Чи не близька аналогія із традицією давньоукраїнського Нового року, який починався 1 березня?

“Свято св. Антонія особливе для нашого регіону, бо пов'язане із землею, традиціями агрокультури, — підкреслив мер Кастель-Рітальді Франческо Вентурі. — В Умбрії росте унікальна виноградна лоза, яка не приймається ніде в світі, тому вино теж виняткове за смаковими якостями. А ще славиться наша олія, бо оливкові гаї у сприятливій кліматичній зоні. Тож усі етнографічні традиції насамперед пов'язані з роботою на землі. Проте адміністрація шукає й інші можливості привернути увагу туристів до нашого міста. Як, наприклад, Національний конкурс казок для дітей і підлітків, у якому нерідко бе-

руть участь і дорослі. Твори переможців ми публікуємо і маємо вже цілу бібліотеку таких книг. А ще Алея казок у парку, де, прогулюючись, можна читати казки, представлені на стендах. Тож хотіли б обмінятися таким досвідом і з українськими дітьми культури. Ми всі разом повинні втілити в життя проект культурного обміну, бо це єдиний засіб наблизитися до іншої культури і зробити Європейський Союз міцнішим”.

Умбрія вражає інтенсивністю свого культурно-мистецького життя, у кожному навіть невеличкому містечку десятки художніх галерей, своїх театри, переважно оперні. Є такий і в Сполето, старовинному місті, заснованому ще в V столітті, де нас приймала гостинна асоціація “Сполето-арт”. “Театр-ліріко”, як називають їх скрізь, себто оперний або вокального мистецтва, здійснює грандіозні проекти, запрошуючи на стажування молодих співаків і музикантів з усього світу. “Ми б охоче прийняли і вашу талановиту молодь, — зауважив заступник директора театру Клаудіо Лепоре. — А до Києва поїхали б наші артисти на стажування”. Щоліта у Сполето відбувається знаменитий мистецький Фестиваль двох світів, уславлені співаки, артисти балету, драматичні актори з усіх країн виступають не тільки в концертних залах, а й на площі перед собором, ці концерти дуже популярні, й квитки коштують недешево. Природно, що такі культурні програми сприяють розвитку туризму, а через нього і добробуту комуні та городян.

“Ми намагаємося створювати

якомога більше цих проектів, представляючи і наші давні етнографічні свята і традиції, а також сучасне мистецтво”, — підкреслив на зустрічі з київською делегацією асесор культури, спорту, історичних центрів і місцевого транспорту адміністрації регіону Умбрія Сільвано Рометті. Ця зустріч була особливо важливою для обох сторін, оскільки обговорювався проект угоди про співпрацю в галузі культури між Головним управлінням культури і мистецтв Київської міської державної адміністрації та адміністрації регіону Умбрія. “Регіон Умбрія вже співпрацює з багатьма європейськими містами і регіонами, адже цей обмін необхідний і для культури, і для туризму, — зауважив асесор. — Для нас особливо важливо, що таке велике місто, одна з найкрасивіших європейських столиць — Київ співпрацюватиме з нами. Ми одразу почнемо опрацьовувати цей проект, щоб зблизити наші міста й наші реальності. Я ніколи не був у Києві, але знаю, що це визначний культурний центр і дуже важливе місто в Європі. В Умбрії також багата історична спадщина, безліч театрів, від великих до найменших. Саме в нашому регіоні є найменший театр у світі — до 50 місць і великі відомі оперні театри, як у Перуджі і Сполето”. На моє запитання, хто фінансує реставрацію історичних пам'яток, адже в цьому регіоні такими є чи не всі будівлі міст, Сільвано Рометті відповів, що насамперед це держава, регіон і місцеві комуні, але багато допомагають спонсори. Без залучення їхніх інвестицій не вдалося б утримувати

ці об'єкти в зразковому стані, оскільки історичним середовищем можна назвати чи не все довкілля. На завершення розмови я запитала, яке з мистецтв найближче асесору з культури? “Я люблю образотворче мистецтво, — воно займає найважливіше місце в Умбрії. Два роки тому в нас відбулася велика виставка творів знаменитого Перуджіно, наступного року плануємо виставку Пінтуреккіо. Але це не означає, що ми показуємо лише мистецтво, яке залишили нам у спадок, ми знайомимо і з творами сучасних художників”.

І, можливо, найповніше представляє панораму сучасного італійського образотворчого мистецтва творчість художників асоціації “Сполето-арт”: унікальні твори на межі казки і чуттєвої сповіді про любов до своєї Умбрії, що репрезентують течію наївного живопису президента асоціації Джанкарло Валентіні, сповнені золотого світла і проникливої віри, що людство ще повернеться до свого Едему — гармонії з Природою, полотна Серджо Бідзаррі, елегантні композиції із внутрішньою таїною, своєю легендою римського художника і актора Ланфранко Фіноккіолі. Просячись із нами, він наспівав щемливе “Арривідерчі, Рома...”, а сміхотливий Антоніо Гандоссі продемонстрував свій новий шедевр — портрет київського гостя, який художник встиг зробити на серветці під час обіду. Антоніо за фахом архітектор, але як і Джане Помпа любить малювати пейзажі. Лавандові долини на полотнах Джане знають у багатьох країнах Європи. А мій сентиментальний спогад — про галерею найповажнішого за віком і авторитетом лауреата Національної премії ім. св. Валентина Серджо Бідзаррі. Художник приходить до неї вранці, і букети розпушених, спрацьованих пензлів свідчать, як інтенсивно він працює. Одного ранку на його пропозицію в майстерні малювала і я. Невідомий для мене італійський картон виявився непридатним для акварельних фарб, і зрештою весь малюнок я легко змила, залишила лише фрагмент. Маєстро Бідзаррі поглянув і похвалив: дуже красиво! Може, тому, що барви були світлі й мерехтливі, так світяться перлини-міста, розсіпані по горах Умбрії...

● **Валентина ДАВИДЕНКО**
Київ—Умбрія (Італія)—Київ

Свято св. Антонія

Згідно зі ст. 10 Конституції України державною мовою в Україні є українська мова.

Президент України як Гарант Конституції України забезпечує державний захист і підтримку української мови, утвердження її державного статусу й розширення сфери функціонування як основного засобу міжетнічного спілкування на всій території України.

Президент України гарантує виконання Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року у справі № 1-6/99 про офіційне тлумачення положень ст. 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України.

Із метою забезпечення чіткої координації всіх гілок державної влади, органів місцевого самоврядування, Національної академії наук України, громадських організацій і творчих спілок рекомендовано:

— При Президентові України створити Координаційну раду з питань мовної політики в Україні;

— Створити в структурі центральних органів виконавчої влади центральний орган виконавчої влади з питань мовної політики.

Президентові України відповідно до ст. 106 Конституції України кадрові призначення державних службовців на керівні посади в державі здійснювати у відповідності до Типових професійно-кваліфікаційних характеристик державних службовців пункт 2.7 “Загального положення”, яким передбачено досконале володіння державними службовцями державною мовою.

Здійснювати постійний моніторинг проведення атестації державних службовців, враховуючи рівень володіння ними державною мовою, як це визначено Положенням про проведення атестації державних службовців, затвердженим Постановою КМ України та відповідними методичними рекомендаціями, затвердженими наказом Голодержслужби України, а також складання іспитів кандидатів на заміщення вакантних посад державних службовців (Голодержслужба).

У процесі ліцензування навчальних закладів, що здійснюють підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ і організацій на право здійснення освітньої діяльності враховувати дотримання вимог чинного зако-

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Т. Шевченка Експертна комісія з мовної політики Національної ради з питань культури та духовності при Президентові України Головне управління внутрішньої політики КМДА **РЕКОМЕНДАЦІЇ**

«круглого столу» на тему: «Громадянське суспільство і державна мова. Стан. Проблеми. Перспективи»

Фото І. Пилипенка

21 лютого 2006 року в Національній парламентській бібліотеці України: робочий момент “круглого столу”

нодавства з питань мовної політики (Голодержслужба).

Забезпечувати належний рівень мовної підготовки за спеціальністю “Державне управління” (Голодержслужба).

При порушенні державними службовцями Закону України “Про державну службу” та ст. 10 Конституції України застосовувати до правопорушників без винятку дисциплінарні стягнення, передбачені чинним законодавством України.

Кабінету Міністрів України: Розробити й затвердити Концепцію державної мовної політики України.

Розробити заходи щодо її реалізації на рівні Міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, обласних державних адміністрацій, Ради Міністрів АР Крим, міст Києва та Севастополя.

Забезпечити виконання Державної програми розвитку й функціонування української мови на 2004—2010 роки, Міжгалузевої науково-технічної програми “Інформація. Мова. Інтелект”, виконання програми “Словники України” (у традиційній формі і в електронному варіанті, в т. ч. в онлайн-овому),

Національної програми “Закордонне українство”, Постанови Верховної Ради України від 22 травня 2003 року № 886-IV “Про рекомендації парламентських слухань “Про функціонування української мови в Україні”.

Внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону України “Про розвиток і застосування мов в Україні”.

Забезпечити фінансування програм державної мовної політики коштами Державного бюджету України, бюджетами АР Крим, областей України, міст Києва і Севастополя, іншими джерелами, не забороненими законодавством України.

Щорічно в Державному бюджеті України враховувати при визначенні міжбюджетних трансфертів пропозиції щодо виділення коштів на забезпечення підручниками загальноосвітніх навчальних закладів, а також щорічно збільшувати видатки Міносвіти за бюджетною програмою 2201230: “Видання, придбання, зберігання і доставка підручників і посібників для студентів вищих навчальних закладів та учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів”, враховуючи потребу в українськомовних підручниках і посібниках.

Розширити тематику та збільшити кількість видань за Програмою випуску соціально значущих видань.

Активізувати поповнення фондів бібліотек книжковою продукцією, випущеною за державним замовленням.

Розробити та створити фундаментальні онлайн-комп’ютерні бібліотеки українською мовою, у тому числі бібліотеки української художньої, суспільно-політичної, наукової літератури.

Забезпечити реалізацію Закону України “Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні”, прийнявши відповідні Постанови КМ України.

Проекти були розроблені, зокрема:

— “Про затвердження Порядку звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій із виконання робіт і надання послуг у видавничій діяльності, діяльності з виготовлення і розповсюдження видавництвами, видавничими організаціями, підприємствами полі-

графії книжкової продукції, виробленої в Україні, а також операцій із продажу книжкової продукції, виробленої в Україні, та паперу й картону, вироблених в Україні для виготовлення книжкової продукції”;

— “Про затвердження Порядку ведення обліку валових доходів і валових витрат, отриманих від видавничої діяльності, діяльності з виготовлення і розповсюдження книжкової продукції”;

— “Про затвердження Порядку спрямування суб’єктом господарської діяльності — платником податків сум коштів, вивільнених у зв’язку з наданням податкових пільг на переоснащення видавничо-поліграфічної бази, розроблення і запровадження новітніх технологій, розширення виробництва книжкової продукції” та ін.

Для досягнення паритетності в інформаційному обміні між Росією і Україною, зокрема в питанні міждержавної передплати періодичних видань, Деркомзв’язку звернути увагу на поліпшення договір-

ується при визначенні відповідних квот мовлення.

Запровадити на Першому Національному каналі телебачення щотижневі цикли передач із вивчення української мови, обговорення сучасного стану та проблем, пов’язаних із функціонуванням української мови в Україні, а також збільшити кількість українськомовних дитячих освітніх програм.

Визначити на Першому Національному телеканалі рейтинговий час для телепрограми “Культура”.

Провести юридичну експертизу актів чинного законодавства, зокрема, Законів України “Про інформацію”, “Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, “Про телебачення і радіомовлення”, “Про рекламу”, “Про захист прав споживачів”, якими регулюється застосування мов у засобах масової інформації, видавничій справі, рекламі, та привести їх у відповідність до вимог ст. 10 Конституції України.

Внести на розгляд Верховної Ради України законодавчі акти, якими врегулювати використання мов навчання для представників національних меншин відповідно до Гаазьких рекомендацій щодо прав національних меншин на освіту, за якими середня освіта для осіб, що належать до національних меншин, є двомовною (поряд із державною мовою пропорційно ведеться вивчення предметів мовою національної меншини).

Розробити та ввести в дію вимоги до змісту, обсягу і рівня фахової підготовки в Україні, передбачивши досконале володіння укра-

Фото І. Пилипенка

На згадку про участь у заходах з нагоди Міжнародного дня рідної мови

ДУША І ДУХ НАРОДУ

21 лютого Україна разом зі світовою спільнотою відзначає Міжнародний день рідної мови, проголошений 30-ю сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО в жовтні 1999 р.

Історія свята така. Саме 21 лютого 1952 р. було жорстоко розстріляно демонстрацію захисників бенгальської мови в Бангладеш, які вимагали визнання мови банго як державної.

Як бачимо з історії свята, питання мови болюче не тільки для України. І хоча Україна вже 15-й рік перебуває у статусі незалежної держави, хоч понад 75 % її мешканців вважають рідною мовою українську, певні політичні сили, очолювані Януковичем, Вітренко, Костусевим, Медведчуком, і лідери якихось сумнівних партій, про які ніколи ніхто не чув, ніяк не можуть змиритися з тим, що нарешті наш народ виборов право вважатись українцями, а не малоросами, й жити у своїй — українській — державі. І заклик українцям не на-

них очільників партій надати російській мові статус державної народ, який на президентських виборах 2004 року всьому світові довів свою українськість, не підтримує. В одному зі своїх виступів Президент України Віктор Ющенко виокремив важливу роль української мови як одного з головних чинників створення нової ціннісної системи: “Державність української мови має виступати не тільки важливим інтеграційним чинником, а й слугувати потужним фактором культурно-інформаційної, економічної, політичної безпеки нашої держави”.

Німецький філософ Вільгельм фон Гумбольдт стверджував: “Мова — це дух народу”. Всі ми — український народ (і це вже ні в кого не викликає заперечень), отож і наша рідна мова — українська. Про це треба пам’ятати завжди.

● **Тетяна ЗЕЛЕНКО,**
Хмельницьке міське товариство “Просвіта”

їнською мовою фахівцями в усіх галузях економіки, права, культури, медицини, освіти.

Забезпечити продуктивне функціонування системи безперервної мовної освіти в Україні.

Скасувати плату за прокатне посвідчення на право демонстрування фільмів при озвученні іноземних фільмів українською мовою.

КМ України для поліпшення ситуації в галузі українського кінопродукування повернутися до рекомендацій парламентських слухань “Національна кінематографія: стан, проблеми та шляхи їх вирішення” (Постанова ВР України від 18 березня 2005 року № 2497-IV).

Запровадження пільгового оподаткування та державної фінансової підтримки українськомовної аудіовізуальної продукції, яка видається на дисках для лазерних систем зчитування.

Розробити й запровадити окремому загальнодержавну програму з видання українськомовних книжок на дисках для лазерних систем зчитування.

21 лютого 2006 року
м. Київ

ДАТА

...23 січня 1921 року композитор Микола Леонтович був у Марківці, куди приїхав ще на початку січня відвідати батька — сільського священика отця Димитрія. Увечері того дня на подвір'я господи заїхала підвода з двома незнайомцями. Один із них був фурман Федір Грабчак із Кіблича, а от другий — незнана в тих краях людина в шкіряній з обрізом через плече. Останній показав господареві випсане на сірому цупкому папері посвідчення оперуповноваженого Вінницької ЧК на ім'я Афанасія Гріщенка з безліччю печаток. Попрошилися переночувати. Гріщенка поклали в одній кімнаті з М. Леонтовичем. На світанку пролунав постріл... Микола Дмитрович помер на батькових руках, стікаючи кров'ю...

Підступне вбивство видатного композитора не залижало суспільства, як розраховували його ініціатори, а навпаки, за словами музикознавця Валентина Кузика, "збурило в мистецькій громаді дух опору, прагнення самим іти наступом на дику стихію руйнування й знищення діячів культури та й, зрештою, — самої національної культури". Так, 1 лютого 1921 року (на дев'ятий день після смерті композитора) у Києві створено Комітет пам'яті М. Д. Леонтовича, який очолив видатний український композитор К. Стеценко (через рік його було перейменовано на Всеукраїнське музичне товариство імені М. Д. Леонтовича). Членами Комітету стали художник-символіст, мистецтвознавець Ю. Михайлів, композитори П. Козицький, Я. Степовий, М. Вериківський, Б. Лятошинський, Г. Верьовка, В. Верховинець, П. Гайда, вчений, фольклорист К. Квітка, вчений-теоретик Б. Яворський, видатний український поет, на той час — хо-

БЕЗСМЕРТНА СПРАВА ЛЕОНТОВИЧА

Нині виповнюється 85 років від дня утворення Всеукраїнського музичного товариства імені М. Д. Леонтовича — знаменного й потужного культурного явища доби Українського Відродження початку XX століття, безжалісно знищеного тоталітарним Молохом. 27 лютого о 18.00 у столичному Будинку вчених відбудеться урочистий вечір пам'яті композитора Миколи Леонтовича та презентація нового видання збірки "М. Леонтович. Хорові твори", здійсненого видавництвом "Музична Україна" (редактор-упорядник — музикознавець, кандидат мистецтвознавства, лауреат премії імені М. Лисенка Валентина Кузик).

ровий диригент П. Тичина, блискучий піаніст і педагог Ф. Блуменфельд, новатор театральної справи Л. Курбас, а також батько Миколи Леонтовича Дмитро Феофанович, дружина покійного Клавдія Ферапонтовна, його сестри Вікторія Леонтович та Олена Мончинська. Метою товариства стало піднесення і розвиток музичної культури в Україні.

Саме за перші роки існування Товариства імені М. Д. Леонтовича народилися нові навчальні студії і школи, залунали голоси "Думки" і здивували пошуки мистецького об'єднання "Березіль" Леся Курбаса. Виникли прекрасні музичні квартети: струнний імені М. Леонтовича та пізніше — імені М. Лисенка, вокальні — імені К. Стеценка, Я. Степового, Л. Ревуцького. Розпочали свою роботу і знамениті "Віторки", на яких читали лекції вчені К. Квітка, М. Грінченко, А. Буцький, Д. Ревуцький, О. Чайківський, Юрмас (Ю. Масютін), А. Альшванг. Там же звучали твори музичної спадщини й сучасності, виступали заїжджі знаменитості. Пропагуючи національну школу, постійно пам'ятали, що українська культура — частина світової цивілізації і повинна якнайвишше позбутися комплексів неповноцінності вторинності, хуторянства, тому з такою відповідальністю готувалися програми, присвячені Баху, Бетховену, Шуберту, Шуману, Брамсу.

Справжньою подією став вихід журналу Товариства "Музика" 1923 року, який був здійснений за редакцією Миколи Грінченка. У 1926 році розпочала свою діяльність АСМ — Асоціація сучасної музики, яку створили композитори Б. Лятошинський, Л. Ревуцький, М. Вериківський, Ф. Надененко, М. Радзієвський та інші.

Ще одним важливим напрямом роботи Товариства була постійна підтримка, попри всі кордони і заборони, творчих зв'язків із діячами культури Західної України. Починаючи з 1923 року, в Києві відбуваються так звані "Галицькі музичні вечори", де звучать твори С. Людкевича, Б. Барвінського, О. Нижанківського, Ф. Колесси, Д. Січинського; проводяться вечори пам'яті І. Франка. Піком визнання діяльності Товариства стала організація 1927 року української експозиції на Міжнародній виставці у Франкфурті-на-Майні, де було представлено аж 391 експонат (музичні інструменти, нотні видання, макети оперних постановок, програмки та афіші), виступали українські співаки і прозвучала доповідь П. Козицького. Не забували члени Товариства підтримувати побратимів. Їм дивом удалося визволити в лютому 1922 року з Лук'янівської в'язниці музикознавця М. Грінченка та композитора Я. Лопатинського, учня М. Лисенка, перевезених із Кам'янця-

Подільського, віднайти конаючих від тифу дітей і дружину М. Леонтовича, врятувати від голодної смерті матір Я. Степового, бідуючих вдів М. Лисенка та О. Скрябіна, а також родину К. Стеценка...

1927-й став останнім роком існування Всеукраїнського музичного товариства імені М. Д. Леонтовича. Влада остаточно вирішила покласти край заграванням з "національною політикою" та навести більшовицький лад на мистецькій ниві України. У 1928 році, піддавши діяльність Товариства нищівній критиці на урядовому рівні, його просто ліквідують і утворюють ВУТОРМ — Всеукраїнське товариство революційних музикантів (адже ім'я М. Леонтовича для радянської доби було визнано неактуальним).

Востаннє твори геніального українського композитора видавалися в 1970 — понад 35 років тому! Нове видання музики М. Леонтовича, створене згідно з авторськими текстами (без цензурського ока радянських культуртрегерів), містить близько 50-ти раніше не публікованих зразків, духовні твори, обробки колядок, оригінальні хори на вірші Г. Чупринки, і є, без сумніву, знаковим для нової України.

На честь тих музикантів, поетів, художників, драматургів, численних подвижників, що не скорилися більшовицькому режиму та попри

страх фізичного знищення згуртувалися у могутнє творче об'єднання, відбудеться урочисте зібрання. У програмі вечора прозвучать твори М. Леонтовича у виконанні молодого хорового колективу під орудою відомого диригента М. Юрченка, виступлять знані діячі української культури, також відбудеться оприлюднення архівних документів, які засвідчують причетність ЧК до вбивства Миколи Леонтовича, представлення фотографій 80-річної давнини.

Програма підготовлена спільними зусиллями Всеукраїнського товариства "Просвіта" імені Т. Г. Шевченка, Національної спілки композиторів України, Національної всеукраїнської музичної спілки України, Київської організації НСКУ, Академії керівних кадрів, видавництва "Музична Україна" та Київського міського будинку вчителя.

• **Олександра ТИМОЩУК**

ЧИ ПОВЕРНЕТЬСЯ ВИННИЧЕНКО ДО РІДНОГО МІСТА?

Сказати, що Володимир Винниченко, 125-річний ювілей якого вперше відзначається за участю влади (як-не-як — колишній прем'єр!), досі не повернувся до рідного міста, колишнього Єлисаветграда, було б неправдою. Надзвичайно багато для його духовного оприявлення землякам зробив колишній кіровоградець — літературознавець, професор, нині проректор Києво-Могилянської академії Володимир Панченко. Один із перших дослідників творчості Винниченка в новітні часи, він не лише став автором багатьох статей і книг на цю тему (її своєрідно підсумовує видана вже київським видавництвом "Твім інтер" "Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості"), а й доклав чимало зусиль для незримого присутності невинного мрійника про краще життя людства в місті, яке пам'ятає його, — талановитого письменника і трагічного політика, — дитиною та юнаком.

коло ідеї встановлення йому пам'ятника на Батьківщині можна виокремити не один сюжет, але реальне вирішення проблеми окреслилося тільки цього року.

МІЖ ДВОХ СИЛ

Одноименна п'єса Винниченка, яка, до речі, й досі не отримала публічного сценічного визнання, тільки якоюсь мірою відображає справжню внутрішню роздвоєність політика й письменника, який хотів бачити Україну соціалістичною, але одночасно й самостійною. В історичних умовах початку XX століття це було неможливо, отож його внутрішній трагізм, подальші пошуки — й світоглядні, й літературні — надають широке поле діяльності для дослідників. У Кіровограді ця робота тривала з кінця 80-х постійно. Саме тут відбулася перша Всеукраїнська конференція, яка поклала початок процесові осмислення спадщини Винниченка в новітній Україні, саме в Кіровоградському педагогічному університеті відбувся захист першої кандидатської дисертації за творами Винниченка (Сергій Михида), тут готувалася перша докторська, присвячена цій темі (Володимир Панченко). До речі, саме його виступ на цьогорічній конференції, у якому йшлося про маловідомі листи Винниченка до Сталіна, знайдені науковцем в архівах Колумбійського університету, був і концептуально, і за новизною матеріалу певною мірою й сенсаційним, і контраверсійним. Він перегукувався з аналітичною доповіддю професора Надії Миронець, та дещо дисонував на тлі академічних і сухуватих вис-

тупів столичних учених — доктора історичних наук Валерія Солдатенка й доктора філологічних наук Лариси Мороз.

У науковій дискусії, що відбулася на рідній для Володимира Винниченка землі, взяли участь і молоді науковці з Рівного, Черкаса, Чернівців. Дивує, що поза нею залишилися вчителі не лише області, а й міста, громадськість, для якої більшість виступів на конференції "Володимир Винниченко: політична та літературна діяльність", як і тематичні видання черкаської "Брами", могли б становити неабиякий інтерес. Адже, екстраполюючи нинішню політичну ситуацію на тодішній вибір Володимира Винниченка, можна сказати, що виступи науковців певною мірою могли б стати їм у пригоді і в практичній площині...

ХЛОПЧИК ЧИ МУЖ?

Наміри поставити пам'ятник Винниченку в Кіровограді обговорюються вже давно. Більше того — навіть проводилися конкурси, визначалися й нагороджувалися переможці. Був заснований фонд, який збирав кошти для здійснення цієї мети, правда, їх "з'їла" інфляція, результати ж конкурсів так і залишилися нереалізованими. Першим його переможцем у середині 90-х став народний художник України Володимир Чепелик, який запропонував монументальну величну постать митця-інтелігента.

Наступний конкурс відбувся вже на місцевому рівні з ініціативи обласної організації СДПУ(о) два роки тому, коли соціал-де-

ПРОБЛЕМА

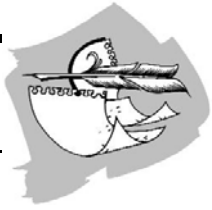
мократи, перебуваючи на політичному й фінансовому злеті, вирішили, що тільки їм належать визначні постаті українського минулого, що мали стосунок до соціал-демократії початку XX століття. Після однієї досить помпезної обласної конференції місцеві прихильники "червоної троянди" навіть установили й освятили поблизу педагогічного університету камінь на місці майбутнього пам'ятника. Але вибори настали швидко, а результат виявився таким несподіваним для соціал-демократів, що про пам'ятник, який би встановлювало СДПУ(о), тепер уже не йдеться. Офіційно відмова пояснюється тим, що проект місцевих скульпторів Аркадія Мацієвського та Віктора Френча, мовляв, відхилено, а проект Володимира Чепелика занадто дорогий.

В обласній, не кажучи вже про міську владу, для цього теж коштів ніколи не було, скільки не зверталася до них Кіровоградська організація спілки письменників України.

Віз був би й нині там, але цього року незалежна Україна вперше офіційно відзначає ювілей свого видатного діяча. Отож у Кіровограді на виконання спільного розпорядження голови облдержадміністрації і обласної ради нещодавно створено оргкомітет зі спорудження пам'ятника Володимиру Винниченку. Очевидно, доведеться проводити новий конкурс. Коли це буде — поки що невідомо, адже оргкомітет доручив Управлінню культури внести цей захід у план Міністерства на 2005—2009 роки...

І все-таки кіровоградцям небайдуже, в якому образі повернеться до них видатний земляк. Є чимало прихильників зведення величної постаті, але, думаю, багатьом припала до душі й пропозиція Володимира Панченка — увічнити Винниченка в образі його літературного героя Федька-Халамидника, який рисами характеру надзвичайно близький самому письменнику в ті роки, коли він запускав над Інгулом паперових зміїв...

• **Світлана ОРЕЛ, м. Кіровоград**

Людмила Олексіївна БЕРЕЗІНА (у шлюбі Василевська) народилася 1861 року на Херсонщині в родині священника. Початкову освіту здобула в школі жіночого монастиря, а далі вчилася в приватній гімназії; після закінчення дістала звання вчительки і викладала російську мову (літературу) та історію. *“Батько мій був веселий, гостинний і до всякого прихильний. Через таку вдачу він, з походження великород, був ходячим збірником фольклору. Од нього в мене напровесні життя з'явилася охота до пісень, казок, усяких словесних узорів нашої мови”*. Їдучи на VI археологічно-етнографічний з'їзд (1884), молоденька вчителька мала три зошити *“Українських народних пісень, що їх співають у Дніпровському уїзді Тавричеської губернії”*.

“УКРАЇНО МОЯ МИЛА...”

Псевдонім “Дніпрова Чайка” належить до того (по-жіночому сентиментального і водночас полемічного) переліку, в якому бачимо Ганну Барвінок, Олену Пчілку, Олену Журливу — і, зрештою, Леся Українку. Перший вірш пані Людмили російською мовою мав назву *“На смерть Тургенева”*, перший українською — *“Україно моя мила”*. Крім віршів, Чайка писала оповідання і нариси, ритмізовану прозу, казки і лібрето дитячих опер. Її друзями чи кореспондентами були Франко, Кошобинський, Горький, Лисенко, Грінченко, Леся Українка, Заньковецька та багато інших.

Світ не без добрих людей, і ось я тримаю перше (і єдине) прижиттєве видання творів Чайки (зібраних під однією обкладинкою). Навмання розгортаю — і перед очима оповідання *“Миша”*, шодо нараторської майстерності чи не найкращий текст письменниці: *“Кругом під підлогою, в стінах, у стелі почався гуркіт та шелест, коли ще й лампа горіла. Але тільки загасла світло, зараз гуркіт, біганина, пискотіння та шкряботіння зразу подужало. Насторожилися — тихо... а там і покотиться по підлозі дрібне колотіння мишачих нісеньят. Повернешся, стукнеш, і те колотіння разом неначе оджене і потече малими струмками по норах у дальші кутки. Заспокоїшся, знов стулиш очі, силкуєшся не дослухатися, як знову щось потроху-помалу починає ворухитися, крастися; вдивляєшся в ті самоцітні мрії дрімоти, коли одразу — лусь! Знову щось упало, колотить по підлозі...”* Жаль, що не можу переписати все оповідання; кажучи фігурально, письменниця ка братія любить фабули про слонів, а ось про мишу мало хто наважується оповідати (і мало кому шастить зробити це цікаво).

Назагал проза пані Людмили віддзеркалює пошуку власного стилю, не завжди вдалі, проте небайдужі та щирі. Йдеться насамперед про село, а відтак про традиційну фольклорну орнаменту, етнографічно-побутовий малюнок. Вважалося і вважається, що гандж української літератури — мовляв, левада, садочок, стріха, призьба, рушники... Скільки можна? Іде наш “Євгеній Онегін”? Запитання начебто складне, але відповідь проста. Загроза покатоличення (із Заходу) і культурної асиміляції (зі Сходу) спричинилися до того, що акцентуалізація етнографічних і фольклорних елементів у красному письменстві стала чи не єдиним засобом захисту своєї ідентичності. У цьому сенсі наша література в епоху Дніпрові Чайки лишалася не “світською”, а заанга-

жованою ідеєю “національного бога” — водночас і християнського, і одробину поганського — такого, що не забороняє шукати квітку папороті і пускати вінки за водою. У такому контексті бути письменником означало бути священнослужителем біля українського олтаря. Така позиція (органічна сама по собі) накладала певні обмеження і на керунок творчих пошуків, і на творчі здобутки — якщо не йдеться про митців такої потуги, як Шевченко і Леся Українка (бо геній вільно почуватися саме там, де інші нашттовхуються на межу).

У кращих оповіданнях Чайки (“Знахарка”, “Хрестонос”, “Чудний”, “Вольтер’янець”) маємо майстерні соціально-психологічні саги, щільно насичені атмосферою українськості. Відчуттям жорстокої трагедійності людського життя — і водночас свідченнями того, як жива душа виборсується за екзистенціальні межі (бодай на короткий час). У цьому сенсі можемо говорити про певний паралелізм із прозою Стефаника, що є найвищою оцінкою для будь-кого, хто тримає перо.

Оповідання Чайки рясно оздоблені прислів’ями і приказками; сподіваюся, ви прочитаєте їх із такою ж утіхою, з якою я випишував. Жаль, що тепер уже так не говорять: *“сказав, наче в око стрелив”*; *“крутиться, мов чортеня перед ут-*

ка”; *“зірка у рясних віях”*; *“муляло думку”*; *“індик, бундючний наче німець”*; *“ліпучі думки, наче мокрі мухи”*; *“підставила під сонце чорняву неворонячу голову”*; *“сидить почесна зграя”*; *“широка пелька грамофону”*; *“цвіркуні свердлили у траві”*; *“щастя, летюче як пух”*. Водночас — дивна річ — в отих “Поезії у прозі”, сповнених пафосу й високих нот, часом трапляються живі слова, але здебільшого йдеться про банальність і штампи: *“сивії хмари плаксиво вдивляються в синє море”*; *“а море палкіше галеру вітає, щодалі усе голосніше співає, вквітчалось в перлистую піну”*; *“ті птиці — не птиці: то грішні душі”*; *“нильно вдивляється в темне море зрадник лукавий...”*. Коли в ритмізований прозовий текст авторка додає сяку-таку риму, виходять вірші, через які навіть ширим і гарячим почуттям несила прорватися до читача: *“Води цілющі не ломлять каміння, лиш одягають у фарбу свою. Ні водоспадом з гори не плигають, ні чорторієм в порогах не б'ють, Ви-йдуть з землі — до землі припадають, сили нові знов з неї беруть...”* Можу помилитися, але всі “поезії в прозі”, — хоч би хто їх писав, — здаються мені безнадійним жанром; із молодих років і подосі не второпаю, як це Тургенев (“Записки охотника”! “Місяць в деревні”!) не посоромився публікувати свої прозові “стихотворення”, писані

(фольклорної) поетики, мішаної з революційною героїкою інтелігентського походження, є зрозумілим — але приреченим. Чайка перекладала на українську “Песню буревісника” Горького, її власним “Буревісником” починається перша книга виданих у 1919 р. творів... Читаємо “Плавні горять” (1902): *“Вкупі все: надії, розпач, хіть життя і смерть видима, і тріумфи, і зневага... Смерть п'яніє з того трунку [...] Ген туди, де лютоється ріки, ріки праведної крові, де летять побідні гискри, де ціна життя дешева, а ціна свободи й правди підтяглася, як ніколи, піднеслася над усе!”* Я люблю Вас, Чайко, але мені дуже прикро, що історія нас усіх обдурила —

ЧАЙКА НАД ДНІПРОМ

реную”; *“спитайся в старого місяця, чи не боліли в нього зуби”*; *“пришій і свою пришиву до розмови”*; *“звелася на воскову свічку”*; *“а воно схоже, як ото чобіт на алілу”*; *“два роти в сироти: одним їсть, другим лає”*; *“дай мені чистий спокій!”*; *“куди вже нам, грішним, із праведниками огірки їсти”*; *“покраєв дід заступом свитку, пришив до подушки відлогу, то з того вийшли шаровари”*; *“дітки росли, як з води”*; *“нічим душі закропити”*. Сьогоднішня мова катастрофічно збідніла й уніфікувалася, зрештою (боляче про це писати) навіть деградувала. Мовна руїна є вислідом “удовлетворення духовних потребностей” людини, яка буде комунізм. Маємо брати до уваги природну еволюцію мови, проте мусимо пам'ятати брутальний більшовицький лінгвоцид.

ЧАЙКА Й ЕПОХА

Власна метафорика Дніпрові Чайки має безумовний народний підмурок, але водночас у її оповіданнях бачимо те, що належить авторці особисто: *“ніч придушила в хмарах місяць”*; *“бравий та карокий, наче полковник”*; *“у хаті так хороше, як у віночку”*; *“щербата доля”*; *“язиката луна”*; *“доки ж нам пасти дуреньку надію?”*; *“снопи свічок”*; *“гадючкою п'ялася стеж-*

Давним-давно вже деякі люде й видавництва вмовляли мене видати окремо мої твори, але я завше або рішуче відмовлялася, або вагалася, в усякому разі, відтягала цю справу.

Торік мені було доведено, що не маю права ховати те, що належить своєму часові [...] Художню вартість цих писань хай визначають читачі та фахові судді-критики. Ні на які лаври не сподіваюся.

Л. Василевська (Дніпрова Чайка), Післямова до двотомного видання творів, 1920 р.

рожевим атраментом на парфумерному папері... Поетизація буднів потребує великого таланту й абсолютного почуття міри: згадаймо поетичне кіно Довженка й порівняймо з тим, що знімали його епігони (хоча б і Юлія Солнцева), педагогуючи почуття й копитом витискаючи сльози.

Я проголосив “теперішню” точку зору на проблему “гіперпоетичної” прози, щоб — принаймні частково — її спростувати посиленням на історичний контекст. Хоча й сама Чайка, і критики з її слів говорять про “мініатюри в прозі”, насправді йдеться про розлогі тексти на 3-5-7 і навіть 10-12 сторінок, яким пасувала б назва “дума”. Про це свідчать характерна для думи тональність (жіноча рима, амфібрахій), вживання однорідних присудків (співають-ридають), закличних звертань (брати — товариство, орли — козаки) і персоніфікованих метафор (“вітер співа козакам панахиду”). Народні думи й народні пісні — близькі, але не тотожні за поетикою: “розтягнута” пісня думою не стає, а поняття “велика мініатюра” не має сенсу.

Шире бажання звеличити злиднений, до жорстокості прагматичний і почасти п'яний народ за допомогою ним же створеної

не було свободи й правди там, де ціна життя дешева; кожна революція вимагає, щоб Гонта різав своїх синів; смерть п'яніє з того трунку — і лише це стає правдою з перед-революційним маренням.

Утім не все однозначно в героїко-романтичних думках Дніпрові Чайки. “Всякому своє” — чотири сторінки, написані після подій 1917 р. і вперше надруковані в 1920 р. — сподобилися такої критичної оцінки: “Не спромоглася письменниця збагнути, що революція 1917 року розв'язала і соціальні, і національні питання як українського, так і інших народів” (В. Г. Пінчук, 1984). А написала пані Людмила таке: *“Випила силу цілющу і пишно рине до моря велика ріка. Що ж бо до неї не тиснуться квіти? Чом же од неї недужий не йде весело, жваво, діставши відради? Чом же про чуда луна не гука?”* Характерно, що у виданні 1960 р. творих письменниці цього тексту немає. Всякому своє... Приводи до роздумів щодо світогляду Чайки маємо в алегорії “Собака” (1905): *“Вірність — що воно таке? Чи то є велика чеснота, чи то велика помилка? Чи варто її ширити і класти як підставу під ноги егоїзму, щоб він зростав і величався? Чи, може, час вже вивести другу чесноту і поставити проти нього?”* Зауважте, проти “нього”, тобто

егоїзму, який живиться вірністю, а не проти вірності як такої. Собачій вірності ідеалам, яка для багатьох була і є засобом самоствердження, засобом долучитися до “почесної зграї” маємо протиставити... що? Розум? Совість? Того ж 1905 року був написаний “Білий чорт”, герой якого за несанкціоновані, сказати б, мудрування утратив посаду в пеклі, проте і на небо взятий не був — висить між землею і небом. *“Не судить винних він і грішних не кара, і праведних прихильно він не славить...”* І все, що в світі є, він не переймає просто думками повсякчас все в світі розбира”. Радянський критик “ставив авторку на місце” — лишалася, мовляв, на ідеалістичних позиціях, не пішла далі Сократа й Сковороди (“Пізнай себе”) чи Руссо (“удосконалюй себе”)... “Далі” — це Маркс (який філософом не був) і Ленін (який філософствував дрібненько). Як на мене, “лишилася” Чайка в дуже пристойному товаристві.

Якщо йдеться не про філософію, а про літературне ремесло й громадянську позицію, маємо взяти до уваги три ознаки тієї епохи, що випала на життя письменниці. Це, *по-перше*, потужна етнографічна й фольклорна течія в красному письменстві, яка була водночас і найвищим досягненням українців, і свідченням його вичерпаності на шляху інтелігенції до українства як світогляду. Це, *по-друге*, ідеологія ліберального народництва. За європейською схемою до нього мало б долучитися радикальніша (але не екстремістська) соціал-демократія; на таких засадах сьогодні процвітає Захід — але не ми (бо мусили перетерпіти більшовицькі збочення, симетричні візантійсько-ординським схильностям “білого орла”). Дніпрова Чайка не записувалася в жодну партію, проте народництво її “вибачили” лише тому, що встигла вмерти до початку масових репресій. Нарешті, *третьою* ознакою тієї доби є народження такого типу митця, для якого творчість була не тільки покликанням і фахом, а елементом громадської (легальної чи підпільної, як на певному життєвому етапі Дніпрові Чайки).

Парадоксально, але віддзеркалення тієї ситуації маємо в сьогодиншній Україні. Значна частка людності так і не сягнула рівня твердого національної самоідентифікації (що особливо прикро й небезпечно, коли йдеться про інтелігенцію). Нинішні українофіли радо спілкуються українською з тітками на базарі і раз на рік розчулено слухають концерт, присвячений річниці Шевченка. Нинішні “народники” розпорозилися десятками партій і партійок, кожна з яких називає себе “третьою силою”. Нинішні митці чи то хочуть, чи то мусять іти в політику, бо багатьом державним мучкам бракує саме національної клепки (не дурний і хитрий малорос Шельменко-денщик годен слугувати прототипом Йозефа Швейка, проте не може претендувати на щось більше). Чайка писала: *“Летять гола, десятки літ — //Все ж, голову схопивши в руки, //Дивимо: чом' правди світ//Не сяє там, де світ науки?”* Не знаємо, що відповісти. Соромно.

Людмила Василевська виросла трійкою дітей. Старша донька стала лікаркою; вона й закрила материні очі. Померла письменниця весною 1927 року, похована в Києві на Байковому цвинтарі. Чи хоч хто-небудь знає сьогодні, де могила тієї Чайки, що сміялася й плакала над Дніпром?

• Володимир ВОЙТЕНКО

Родина Марії Влад. Марія сидить біля батька

ЛЕГЕНДА

Одного літа на початку XV століття випали нібито сильні дощі. Та такі, що всі потоки переповнилися водою і почали zalивати долину в півніжні гори. Мешканці змушені були переселитися на деякий час у гори. А коли дощі вщухли, і люди

хвилюю. А коли розсердиться передосінніми зливами, то реве, як Дніпро-ріка, ні, — як океан!

Могутня фотокамера київського фотографа-новатора Ігоря Гайдаєва схопила біля сільської церкви на Великдень 199 облич розтоківців. Де ж решта? Не вмістилися у фотооб'єктив? Ні, не в цьому річ.

Гайдаєва фототехніка надпотужна. Бере понад тисячу. Тут інше... Люди не вмістилися у селі. Немає роботи. Злидарюють. Хоч у давнину на своїх двох тисячах гектарів землі непогано господарювали. Вирощували для себе і на продаж корів, овець, утримували ліси, полонинські найвищі випаси, їли вдосталь і викохували по 5—15 дітей. А нині всі, хто зі здоровими руками-ногами, втекли в чужі сторони на заробітки. Хіба що деколи на великі свята приїздять. Будують Москву, працюють на сусідні Чехію, Польщу, Німеччину, на дальні Іспанію, Грецію, Італію. А хіба в Америці, Канаді їх мало? Розточили злидні людей по світах — от вам і розточани... Маленькі діти з бабою, дідом zostалися. Де мама? У світі. А тато? У світі...

Мешканець села Розтоки. Світліні понад 100 років

ПОВСТАНЦІ

Було. Сама пам'ятаю. Минулої війни і в повоєнні роки. Трагічні наслідки війни. 1944—1952 в Карпатах діяли загони Української Повстан-

Хлопці-бандерівці попросили перевдягнутися, аби піти до церкви. Дівчину, яка дала свій одяг, засудили на 10 років тюрми

Вибачте за якість: фото початку XX ст. Онурій Луканюк привіз із Першої світової війни у торбі "чорта"

ської Армії. Не одна сотня повстанців полягла. У моєму районі — тисяча. Вони боролися і гинули в боях із німецько-фашистськими загарбниками і радянськими карателями. У межі з Розтокама легендарна з давніх часів скеля — Сокільське. Пам'ятає княжі часи, ординців, ватажка опришків Олексю Довбуша. 19 жовтня 1950 року стрілець кушової бойовики, мій вічної пам'яті земляк Федір Бельмега був схоплений енкаведистами на самому верхньому хребті скелі над Черемошем. Рвонув разом із окупантами вниз із висоти 873 метри...

Хлопці-бандерівці попросили перевдягнутися, аби піти до церкви. Дівчину, яка дала свій одяг, засудили на 10 років тюрми

СЕЛО МОЄ —

Розписати б його вам, як писанку, вишити барвистим узором, як ліси, долини, потоки. Та в орнаменті буде більше темного, менше ясного. Село розкидане по горах, як зорі по небу. Не розрізнити вночі — де хата світиться, а де зірниця. А в долині воно вляглося понад Черемошем упродовж 13 кілометрів. І межує з селами Білобerezка, Ясенів Горішній, Великий Рожен, Яворів та ще одними Розтокама через річку Черемош на Чернівеччині. Як так вийшло? Двоє сіл з однаковою назвою, одне навпроти одного...

Николай Оринчук парубкував до 50-ти років. Найбагатший, одружився на найбіднішій у селі Марічці, вдвічі молодшій від нього, і до 98-ми років прожив із нею у згоді й любові

25 літ відстраждало в Сибірах на каторзі багато розтоківців. Серед них і моя тітка, Гафія Влад-Крильчук, — зв'язкова УПА. Відморозила ноги на лісопозавалах у тайзі. Але рідної пісні, звичаїв, вільного духу кати так і не вибили з моїх країв. Радянська влада відразу знищила українську молодь, національну Церкву разом з усіма священиками. Більшовицькі поспіаки виконували план винищення непокірних гуцулів. Маленькою пам'ятаю велику зиму сорок сьомого. Сніг випав вищий за мене. Я з ганку дивилася, як вивозили сусідів — Крильчуків — до Казахстану. Дід тримав на руках маленьку сирітку-онучку роздягнуту, босу, а баба щось ніби все в'язала тремтливими руками і говорила сама до себе. Казали, змилила розумом. Не повернулася з Караганди. Онучка просила в казахських аулах милостину — вижили зі стареньким дідусем, вернулися в село. Але хати й садиби їм ніхто не віддав.

І так було з багатьма сім'ями. Ложками, виделками викопували землянки в засніжених казахських степах. Менші й слабші там і гинули, а хто вижив, добрався до міста, пішов у шахти на роботу, хто куди.

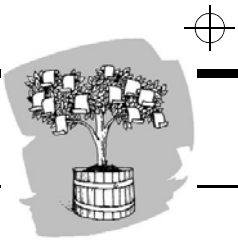
За підтримку повстанського руху радянські репресивні органи кого ув'язнили, кого повивозили. Зшивала по двоє ряден докупі і моя мама. Щоночі чекала, що нас вивезуть. Але Бог милував... Царства Небесного тисячам, що не повернулися! Їхне майно розграбували. Багато радянських активістів стали потім жертвами відплатних дій ОУН-УПА.

СІЛЬ ЗЕМЛІ

Кажуть, 2500 років тому перський завоювальник Дарій захопив усю Скіфію, а в Карпати не зайшов — спинили "горді, росли горяни сильним, вишуканим відбоєм". До речі, в гори далі Сокільського не добралися й кочові орди. А нападвали на Червону Русь, себто Галичину, 26 разів, починаючи з XIV століття. Тоді ще мого села, може, й не було. Гійом де Боплан заносить його на свою карту 1500 роком. Так ось, біля Сокільської скелі є потік. Його називають Татарським, або Кривавим. Далі потоку гуцули завоювальників не пустили. Кажуть, кров текла потоком, барвлячи Черемош нижче Сокільського.

Карпати боронилися не лише від завоювальників. Не дійшла в гори й панщина.

Велике значення для економіки Галичини мало солеваріння. Є дані, що за сіллу до прикарпатського міста Коломиї приїжджали навіть запорозькі козаки. Сам син Богдана Хмельницького, Тиміш прибував із цією метою. Та й не тільки з цією. 1613 року 300 козаків напали на коломийську шляхту. Вщент знищили поневолювачів. 1629 року реєстрові козаки Гришка Чорного разом із польськими військами знищили під галицьким містом Бурштином 800 ординців. Під впливом волелюбних настроїв, що поширювалися із Запоріжжя,

РОЗТОКИ

Гуцулочка. Давнє фото

відбувалися визвольні повстання в Галичині. Скидали панський гніт. Масово втікали на Наддніпрянщину. Вливалися в козацькі загони. Був такий Гуцульський козацький кіш на Переяславщині. А звідти, зі степової України, верталися в свої гори — засновували опришківський месницький рух. 1602 р. на Гуцульщині діяв загін опришка Григоровича. 1621 року загін Гриня Кардана знищив найбільший маєток на Прикарпатті — панський Півніський замок.

Козаки тікали з турецької неволі, наддніпрянські бунтарі — від панів і оселялися в Карпатах над ріками. Вчили місцевих горян, і без того волелюбних, не даватися нікому під ноги.

Вигравши битву під Пилявцями, йдучи на Львів, загони Хмельницького вступили в Галичину (1648 р.). Скрізь по селах козацькі агітатори читали універсали Гетьмана Богдана й закликали народ до боротьби. Цього ж 1648 року підданий коронний шляхті скаржитья у листі до королівського канцлера: "...Із нашим руським воеводством Бог знає що буде діятись. Бо тут що не хлоп, то козак". Козаки, а їх на Галичині перебувало близько 40 тисяч, показали, як скидати гніт, не пускати в рідний край займанців.

То чого ж тобі, східний українцю, косо дивитися сьогодні на ветерана ОУН-УПА? Хіба не твої предки його виховали? Ми разом — і схід, і захід — виборювали волю за всіх часів, жадали держави. Слухаймо своєї історії, а не чужинської неправди. І будемо сильною державою.

Перший ліворуч Микола Влад, який займається зеленим туризмом у Розтоках, з румунськими футболістами

КОЛІЯ ЧЕРЕЗ РОЗТОКИ

Тепер, коли молодь порозходилася світами, а село не радіофіковане, не газифіковане, важко повірити, що через Розтоки близько ста років тому ходив потяг. Ну, не пасажирський комфортабельний, а все ж колія була. Мій вуйко Николай (прожив до 2005 року, мав 98 літ) та ще старша розтоківка Елена Танаскова (прожила 101 рік) це пам'ятали. Колію проклали у Першу світову війну. Елена сама її споруджувала. Розповідала:

— Коло Розтік, у селі Рожень, колія переходила на волоський бік (на Буковину), а в другому кінці села Розтоки — знову на галицький. І людей возила колія. А як являлася у мене перед хати, то так жалісно фікала, що не можна було слухати...

Вуйко Николай пам'ятав добре, що та колія сполучала залізничне буковинське місто Вишніца через ріку, галицьке місто Кути, села Тюдів, Рожень, Розтоки, аж із гірським селом Устеріки. Возили людей для дальшого прокладання колії, матеріал. А навпроти нашої хати на буковинському боці був па-

Лісосплавщики іноді брали на свій сплав поважних туристів. Тут є українські письменники, можливо, О. Олесь і М. Коцюбинський

Давно немає колії. Не стало Єлени і вуйка Николая.

Але ж мали гори колію сто літ тому. Мали телефони. Мій дід Мирін прокладав телефонну лінію в Другу світову. Селами, навіть полонинами.

А тепер? Є телевізори у спорожніх домівках і мобілка в кожній дитячій кишені. Це — зв'язок із мамою у світі.

Отаке життя в давньому селі.

один мудрак відкрив. Радіо називається. А в торбі — то багато батарей, гейби харчів для того радіо.

Та людей не скоро заспокоїли. — О, як то не чорт, то нащо би йому ті харчі в торбі... Де ви чули, аби коробушка говорила та ще й іла?!

КІНЕЦЬ СВІТУ

"Я стояв, дивився і не міг надивитися на сей прекрасний народ, що не зазнав панщини, що зберіг вільну душу, мову і старосвітські звичаї, повні краси... Скільки цікавих людей я пізнав. Цими днями їду на дарабі аж до Вишніці верст з 10. Зо мною їде Коцюбинський. Забава цілком безпечна і надзвичайно цікава", — писав 1912 року письменник Олександр Олесь. Він їхав на дарабі-плоті Черемошем через мої Розтоки. Шкода, що фотографія стара, дрібна — не розрізнити обличчя письменників, які навіки залишили в своїх творах красу гір і людських душ.

Моя мама Одокія була передостанньою з чотирнадцяти живих дітей у родині розтоцького багатія

чутку, що сьогодні буде кінець світу!.. Останній день на світі християнська душа воліє провести в покаянні, молитвах, у найкращому одязі. І не самотою, а всі разом. Діялося щось неймовірне. Із ранку до вечора старі й молоді, навіть немовлята почувалися й поводитися, як на тім уже світі, де все земне втрачає вагу перед Божим Судом.

Коли почало сутеніти, одна за одною жінки вставали, брали за руки діточок і... розчаровані розходилися. Тихо, не прощаючись. Удома чекала нетоплена хата, ревіла негодована худоба. А що скажуть чоловіки, повернувшись голонді з роботи?..

Кінця світу не сталося!

Мама вповідає, що і вона маленька з сестрами, мамою та бабусями чекали з усіма того кінця світу. І вона була розчарована. А то десь у сусідньому селі відливали церковний дзвін. А щоб той дзвін був гучним, треба пустити гучну брехню. Такий ходив поговор. От і вигадали про кінець світу.

А життя, як бачите, продовжується. І в моєму гірському селі Роз-

Багато родин вивезено в Караганду. Тяжко працювали на шахті. 40-і роки

горб. Той потяг не все на нього виїжджав. Деколи ставав. Тоді свистав. З кушів, із запасної колії, подавався такий штовхач, ніби пічка, що потручував потяг ззаду, — і він їхав далі.

Тому-то ятрив Єленину душу той жалібний свист — хоч і технічне, а прохання допомоги.

ЧОРТ У ТОРБІ

Дивлюся на столітню вицвілу фотографію. Такий ставний чоловік! Онуфрій Луканюк. Повернувся з Першої світової в Розтоки. Коли в австрійській армії служили по багато років. А тут і війна почалася. Але вижив розтоківець, прийшов додому. І приніс із собою таке, що настрахав не лише сусідів, а й ціле село зворохобив:

— Ідіть, отче, хату йому скропіть свяченою водою, бо той із війни чорта привіз.

Навперобій розказують священикові: чорта привіз у коробці, а в торбі ще купа чортенят. Чорт говорить по-німецьки, по-всякому, регоче, співає, грає. Гримить, гупотить — гріх слухати!..

Люди поналякувалися, хрестяться, бояться коло хати ходити, обминають лугами, скачуть у потоки. Був християнин, а тепер через прокляту війну став чортові братом...

Прийшов піп до Луканюка, роздивився та й сам розреготався. Правда, хату освятив, бо й кропило з водою взяв. Але в неділю на проповіді заспокоїв парафіян:

— Ніякий то не чорт. То таке тепер у світі є. Я чув. Це недавно

Василь Оринчук з подругою Йогасею. Просвітяни села Розтоки 30-х років ХХ ст.

Мирона Оринчука. Дід сам був грамотний і маму віддав до школи. Але ненадовго. Шкода було на навчання час витратити, коли в господарстві не вистачає робочих рук. Мама змалку вишивала, плела, пряла, навіть ткала на верстаті. Була вродливою, розумною, гострою, як бритва. Розповіла мені історій не на одну книжку. Пригадую і таку. До хати Мирона Оринчука сходилися святоково вбрані жінки з дітьми. З усього села. Трава була викошена. Вони стелили вовняні ковдри скрізь царинками — посідали, полягали. Молилися цілий день. Хтось пустив

токи. Там у маминій хаті господарює брат Микола Влад. У його зеленій гостинній оселі щороку відпочивають люди, стомлені містом. Він відпоє їх свіжим молоком, водить у гори. Вони вбирають у себе живу ауру невмирущості красивого, сильного краю.

Марія ВЛАД

P. S. Особлива подяка за допомогу збиранню історії села директору школи Одокії Кобильовській та вчительці історії Оксані Луканюк.

ДАТА

Лежить під снігом Бабин Яр. Біля скорботного пам'ятника гуляють матері з малими дітьми. Замислено гоїдаючи візочки, час од часу вони поглядають на горстку людей із прапорами, які зібрані біля хреста, щось говорять у гучномовець... Навколо їздять машини, їдуть кудись у своїх справах люди і навіть не звертають подивитися, що ж відбувається біля того хреста... Ця картинка нагадала нашу сьогоднішню Україну — втомлену, зневірену, байдужу, яка так звикла до мітингів і гучних слів, що вже й не реагує на них...

Фото І. Пилипенка

«НА ЗОВ КИЄВА»

21 лютого біля пам'ятного Хреста в Бабиному Яру відбулася панахида й жалобний мітинг із нагоди 64-ї річниці загибелі Олени Теліги.

...Повернути слову його справжній сенс — можливо, це й було найголовнішим завданням Олени Теліги на цій землі. Якесь незбагненне, мовби втілюючи рядок за рядком із віршів “поетки відваги”, веде її в окупований, підневільний Київ, голодну й холодну, пере-

лякану, духовно здрібнілу Спілку письменників — “майже всі відомі київські письменники були вивезені; лишилися переважно самі пересічні, багато — сумнівної особистості вартості, та молодняк, що тільки мав стати письменниками”, — як пише О. Жданович у біографічному нарисі “На зов Києва” (Олена Теліга. Збірник. — К.: Вид-во ім. О. Теліги) ... Уявіть, як тоді звучав її голос:

— Коли ми, поети, пишемо про відвагу, твердість, шляхетність поєвати й цими творами запалюємо та шлемо на небезпеки інших, то як можемо ми самі цього не робити? Справжня поезія — це не видумана комбінація, це вплив душі. Якже ж чутимусь я, коли піду проти своєї поезії? Коли я загину, то знатиму й іншим покажу, що жила так, як хотіла й як повинна була жити, коли ж сидітиму в безпечнім заплілі — це вже буде зрада мене самої!

Важко уявити, які думки змагалися в душі Олени Теліги, коли вона свідомо йшла в гестапівську пастку в Спілці письменників. “На мене чекають люди. Коли я не прийду, — як це буде виглядати?” Отакий аргумент...

...Коли ж зійду на каменистий
верх
Крізь темні води й полум'яні
межі —
Нехай життя хитнеться й
відпливе,
Мов корабель у заграві пожежі.

Прикро, що подвиг Олени Теліги нинішня Україна ще не усвідомила, він усе ще на периферії духовного життя нації і держави, дарма що цьогоріч відзначаємо 100-ліття від дня народження поетеси...

Під хрестом на місці загибелі поетеси Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги провело мітинг. Виступали голова товариства, народний депутат України

Ольга Кобець, чільники Організації українських націоналістів мельниківського напрямку, “Молодої Просвіти”, вчителі... Говорили про парламентські вибори, про загрозу українській державності та рідній мові, про потребу об'єднання, хоча хто, здавалось би, заважає націоналістам об'єднатися, принаймні вшановуючи пам'ять Олени Теліги, яка болісно переживала розкол ОУН 1940 року. “Важкі й болючі, прикрі й упокорюючі були ці дні, тижні, навіть місяці, що потім стали роками й протягають трагедію до сьогодні, загрожуючи майбутньому”, — як пише О. Жданович...

Марія ЛИТВИН

Закінчення. Поч. на с. 5

театральні колективи з Росії чи з далекого зарубіжжя: Європи, Америки, — ніж український артист. Ось таке ставлення: чуже, а не наше — краще, престижніше. Отже, великою мірою ситуація залежить від культури наших бізнесменів. Хоча нині є вже чимало справді самовідданих достойних людей, які багато роблять для культури,кладають свої кошти, і я вірю, що цей процес позитивно розвивається. Він не може бути швидким, тому що первинне накопичення капіталу, як правило, часто кримінальне, з іншого боку, багато хто з бізнесменів не відкриває справжніх розмірів своїх прибутків, відбувається жорстка боротьба між ними і податковою інспекцією. Але атмосфера поступово змінюється, подібне, до речі, переживали інші країни. Я уважно читав історію, ставши мільярдером, збирав унікальні колекції картин, вкладали кошти в розвиток кінематографа, створювали культурні центри тощо. Хоча спершу вони найменше про це думали. Потім уже дійшли висновку, що накопичуваний капітал повинен мати благородний образ, пристойне “обличчя”. І, звичайно, найкращим є інтелегентне благородне обличчя людини, яка дбає про культуру й духовність свого суспільства. Вони це дуже добре зрозуміли, і в нас чимало хто це розуміє, до того ж не треба проходити азів, вони вже всім світом пізнані, опрацьовані.

— **І все-таки, що конкретно робить держава?**

— Коли я був в уряді України в 1992—1994 роках, ми вже тоді думали, як змінити концептуальні підходи до розвитку культури. Тоді міністром культури став Іван Дзюба, наша славетна людина, мудра, виважена, розсудлива, і тоді ж було засновано Інститут культурної по-

МИКОЛА ЖУЛИНСЬКИЙ: «КУЛЬТУРА — ЦЕ САМОПОЧУТТЯ НАЦІЇ»

літики, який існує й сьогодні. Опрацьовувалися різні моделі розвитку культури, вивчався британський, американський, французький досвід, вибиралися найоптимальніші рішення. І знаєте, коли сьогодні говорять, що в нас неймовірний занепад культури, я з цим не можу погодитися. Так, у тяжкому стані нині наші музеї, особливо в ганебному стані архівна справа, збереження архівів. Є певні проблеми з утриманням театрів. Але водночас маємо добротні музейні колекції, які роблять честь країні, маємо в кожному обласному центрі свій драмтеатр, чудові оперні колективи. Багато колективів зберегли, таких, як Ансамбль пісні й танцю Вірського, хорову капелу “Думка”, хор імені Верьовки... Але вони, на жаль, перебувають у стані перманентного оживлення і згасання, не мають чітко вираженої перспективи. І тут чимало причин, які не завжди залежать від української держави, — бо для того, щоб влитися в систему міжнародних гастролей, потрібні роки, це вельми складно, там усе вже продумано, відрегульовано. Працюють продюсери, функціонує колосальна система обслуговування культурної індустрії, і нам туди ввійти не так просто: ми не маємо ні власної продюсерської школи, ні фахівців, які справді володіють сучасним менеджментом. Хоча Університет культури й готує спеціалістів, але, на жаль, вони ще не проявили себе, і я не знаю, чи відповідають вони світовим стандартам, можливо, і так. Сьогодні у суспільстві не створено відповідної атмосфери для того, щоб вони могли нашу культуру й мистецтво влити в світове конкурентне середовище і гідно

в ньому конкурувати, адже воно формувалося протягом століть.

І все ж таки якщо хтось стверджуватиме, що в нас немає високого рівня художників, музикантів або театральних діячів, то це неправда. Наприклад, Богдан Ступка — актор світового рівня, ми тільки не вміємо його відповідно подати, у нас немає, повторюю, вироблених продюсерських механізмів і фінансових важелів для того, аби гідно розкручувати його в світі.

Нещодавно десятиріччя відзначив оркестр “Київські солісти” під орудою народного артиста України Богдана Которовича. Останні гастроли відбулися в Сінгапурі, тамтешні меломани були просто ошелешені захоплені нашими віртуозами. Ви думаєте, вони гірші від московських колективів? Ні!

Маємо блискучий Київський камерний ансамбль “Контрасти”, який створила чудова піаністка — народна артистка України Євгенія Басалаєва. У нас є просто феноменальні хори.

А який у нас живопис! У всьому світі з колосальним успіхом виставляються українські художники, бо володіють досконалою віртуозністю й живопису. Наші художники сьогодні справді на вагу золота в світі, але ми знову ж таки нічого не робимо для того, щоб їх пропагувати, відкривати. Щоправда, намітилися зрушення: Міністерство культури і туризму розробило програму з трансляції, так би мовити, культурних цінностей у світ, ідеться про створення українських домів — культурно-інформаційних центрів у найпрестижніших столицях світу. Але, повторюю, нам усім треба працювати, щоб позитивний рух динамізува-

ти, дати йому нове дихання, нове життя.

Це, звичайно, стосується театрального мистецтва. Театр Андрія Жолдака... Так, це експериментальний театр, декому він не подобається, але сьогодні про нього говорять Європа і світ (Жолдак — лауреат вельми престижної театральної премії ЮНЕСКО). Нещодавно в Берліні на сцені славетного театру “Фольксбюне” (в якому, до речі, в двадцять років минулого століття з величезним успіхом ішли драми Володимира Винниченка “Чорна Пантера” і Білий Ведмідь”, “Гріх” та інші спектаклі) харків'яни показали виставу “Ромео і Джульєтта”, яку театральна Європа захоплено сприйняла, а в Україні ходу їй не дали.

Недавно в Донецькому оперному театрі Василь Вовкун поставив оперу Данькевича “Богдан Хмельницький”. Це знову-таки експериментальний спектакль, його можна сприймати або не сприймати, але це нове слово, цікаве явище, — режисер, який спеціалізується на масових дійствах, водночас показав себе як оперний режисер.

Ще 1993 року я звертався до київської влади: “Побудуймо театр для Романа Віктюка”. “Ах, — знизували плечима, — та Ви що? Він пропагує лесбійство, гомосексуалізм”. Різні говорили, але це — експериментальний театр. Романа Віктюка знає весь світ. Чому виходець зі Львова, галичанин, не може мати в Україні свого театру, а має його в Москві?

Та вже чую голоси заперечення: “Чому Жолдак? Чому Віктюк? Хіба у нас немає експериментальних театрів, оригінальних постановок? А Молодий театр під керівництвом Станіслава Мойсеєва, а театр на Подолі, а Театр

драми і комедії... Справді, театральне життя в Україні цікаве, різноманітне, є в нас гідні високої уваги театральні режисери, скажімо, учні прославленого метра Едуарда Митницького — Дмитро Богомазов, Олексій Лісовець, Юрій Одинокій... А актори — не перерахувати достойних майстрів театру й кіно. Із найсвіжіших новин: Олександра Вертинський за гру в спектаклі за Ярославом Стельмахом “Синій автомобіль” удостоєний п'яти міжнародних премій — і всі Гран-прі. Нещодавно приїздила в Україну Гран-прі актриса зі Львова Лідія Данилюк. Режисер і актор дніпровського театру “Крик” Михайло Мельник у Мінську отримав “Срібного витязя” за виставу “Гріх” за Михайлом Коцюбинським. Усіх не назвеш, але треба називати. Бо є чим і ким пишатися. Немає в Україні творчої кризи, навіть у кіно, яке переживає тяжкі часи. Але це не творча криза, а криза ідеологічна, інформаційна, головне — штучна. Бо як пише наш славетний кіномайстер Юрій Іллєнко: “Немає катастрофи кінопродукту на ринку України, є катастрофа штучної відсутності національного кіно”.

Від глибокого переживання за долю української культури звернувся Юрій Іллєнко з відкритим листом до українців “За українську Україну”, в якому особливу увагу звертає на окупацію українського інформаційного простору, куди не допущено “блискучого національного фільму і молододі генералії, і старих майстрів”.

І справді, доки не буде законодавчо забезпечено пріоритету на національному інформаційному ринку українського виробника кіно-, теле-, радіопродукції, україн-

ської книги, журнальної і газетної продукції — всіх видів творчої індустрії, доти ми не будемо господарями в своєму національному домі.

— **Вас часто можна побачити в опері, в філармонії, на художніх виставках. Що це для Вас?**

— Відповідь проста: я це люблю. Згадую, як я поїхав у 60-ті роки в Ленінград, — мені дуже хотілося побачити це висококультурне місто, пожити там. Довго шукав із товаришем роботу, нарешті став трубногигантником на Ленінградському суднобудівному заводі імені Жданова. Після досить тяжкої праці я кожну суботу-неділю відвідував музеї, театри, виставки. Згуртувалося певне коло вихідців з України, які хотіли утвердитися там і шукали можливостей вступити в академію мистецтв або в художнє училище імені Мухоміної. Я тоді дуже багато для себе взяв.

Я взагалі все життя займався самоосвітою. У мене колосальний потяг до мистецтва. Практично немає такого тижня, щоб я не відвідав вистави, концерту, виставки. Мене це духовно стимулює, надзвичайно активізує, я дуже радію, що в нас є видатні артисти й митці. Звичайно, це столиця, я знаю, в якому занедбаному стані сьогодні село, наші маленькі містечка, яка там біда, яке непрохідне духовне запустіння, але і там ще збереглася народна культура, народні традиції, звичаєві обряди, тобто основа будь-якої національної культури, якої чимало країн у світі вже не мають.

Нам є що рятувати й відроджувати. Вірю, що ми зробимо певні зміни в суспільстві на користь культури.

Володимир КОСКІН

— **Микола Григоровичу, почну з банального: усі ми з приходом нової влади сподівалися змін на краще, але... Що відбувається?**

— На мою думку, культура, як, до речі, й економіка, — це ті феномени, логіку, розвиток і перспективу яких дуже важко передбачити. Абсолютно помилкове твердження, що якщо держава вкладає величезні кошти в культуру, то обов'язково буде її дивовижний розвиток. Культура — це самопочуття нації, це значною мірою спосіб життя нації і, головне, — запорука національного буття. Тому до неї треба ставитися з глибинним розумінням того, що ж відбувається сьогодні в українському суспільстві.

Одна його частина так чи інакше залишається у минулій системі цінностей, дорогах для цих людей, бо з ними пов'язані молодість, війна, фронтова й трудова героїка, і ми, зрозуміло, повинні поважати їхні світоглядні засади. Але з'являється нове покоління українців, які живуть у своїй незалежній державі. Проте виховати почуття гордості за свою історію, культуру, за свій народ і державу — це вельми складний процес, почуття не можна нав'язати, як і задати певну орієнтацію мислення і почувань, як це робила комуністична система. З одного боку, ми нині мусимо мати інші критерії-підходи до людини, з другого — в кожного з нас повинно вже виробитися самостійне, власне самоусвідомлення: я належу до певного етносу, до певної культури, до певної історії. Це все моє, рідне і дороге мені, тому що моє, тому що я спадкоємець усього того, що було до мене, і я мушу його сприймати, подобається воно мені чи ні.

Скажете, який стосунок це має до культури? Безпосередній, бо культура — це спосіб життя суспільства.

Ми звикли сприймати культуру як феномен, яким обов'язково керує і який стимулює держава. Але стимулювання, тобто фінансове забезпечення через центральний і місцеві бюджети повинно здійснюватися так, щоб це не травмувало митця, щоб він не відчував себе залежним від держави, не відчував, що комусь зобов'язаний. Митець сам по собі особистість і його самореалізація — це його особиста справа, тобто покинула.

І немає вже часу зволікати — надзвичайно важливо розробити концепцію розвитку української культури, розробити так, щоб вона відповідала сучасним стандартам, виробленим у світі, і водночас оберігала національну специфіку, своєрідність нашого розвитку. Історично нам пощастило, що не треба винаходити велосипед, ми чітко повинні усвідомити світовий досвід, аби торувати власний специфічний шлях.

Ми, українці, пережили дуже серйозне випробування — розрив у культурній еволюції, спровокований і багато в чому “заданий” імперським регламентуванням нашого культурного розвитку. Ця культурна цензура досі залишається в суспільній свідомості. Тому для України вкрай важливо зберегти й розвинути національні традиції, дати поштовх природному, органічному розвитку культури і водночас задіяти ефективні

механізми модернізації культури (збереження та інновація). Не хочеться вживати якісь спеціальні терміни, але йдеться про реактивізацію національних культурних традицій в оновленому соціокультурному просторі. Про це добре сказано в затвердженій Верховною Радою України концепції державної політики в галузі культури на 2005—2007 роки. Зокрема наголошено, що “державна політика в галузі культури спрямована на створення такої моделі культурного розвитку, яка здатна забезпечити самовідтворення та послідовний розвиток культури в Украї-

пам'яток, шоу-бізнес, усілякі діснеїленди, а й твори комп'ютерних програмістів, наприклад, дизайн-розробки та ігри.

— **Ви давно опікуєтесь концепцією розвитку української культури...**

— Не один я — багато чудових фахівців, а те, що Президент України Віктор Ющенко призначив мене головою Національної ради з питань культури і духовності при Президенті України, то це, мабуть, свідчить про можливість використати мій досвід. Але головне, не стільки мій, скільки багатьох поважних представників старшого покоління, таких мо-

вич особисто опікується музичним комплексом “Мистецький Арсенал”, заповідниками в Батурині, на Хортиці й багатьма іншими культурними об'єктами. Він до всього хоче долучатися, бо йому це болить. Ми сьогодні маємо вперше в незалежній Україні Президента, який розуміє, що культура — це основа українського суспільства. Від того, як розвиватиметься культура, яким буде стан духовності українського суспільства, залежить майбутнє нашої України.

Культура — це візитна картка нації і держави. Сьогодні в світі конкуренція відбувається на рівні цивілізаційному, на рівні культур. І хочу наголосити: національним культур. Ми цікаві світові своєрідним національним цивілізаційним обличчям, тому він до нас приглядатиметься. Ми мусимо дуже серйозно продумати й вивірити всі кроки для того, аби увійти в те конкурентне середовище, в якому сьогодні перебувають усі європейські, світові культури, і там відповідно активно діяти. Це ж чудово, коли відбувається конкуренція культур, змагання культур.

умови, не зазнавали втрат від потужної експансії, яку здійснює не тільки Росія, а й США. Вони прийшли на наш ринок як абсолютні господарі, бо він був вільний, не захищений нами для того, аби дати можливість розвиватися національному виробникові, національному виконавцеві й продуцентів. І через те ми потрапили в пастку, з якої до сьогодні не можемо вийти, адже самі досі не переймаємося пріоритетним ставленням до української культури і мистецтва.

В Україні є дуже потужні політичні сили, зацікавлені в тому, щоб розвивати наш національний простір і надавати пріоритет російському виробникові, просто російськомовній продукції. Ми це бачимо по діях певної частини народних депутатів у Верховній Раді. А як же інакше пояснити, що дотепер ми, наприклад, не можемо прийняти новий закон про державну мову, який, по суті, реалізовує десяту статтю Конституції України, згідно з якою українська мова є державною в Україні. Ми бачимо цілеспрямовану політику певних політичних сил, які в піку цьому законодавчому

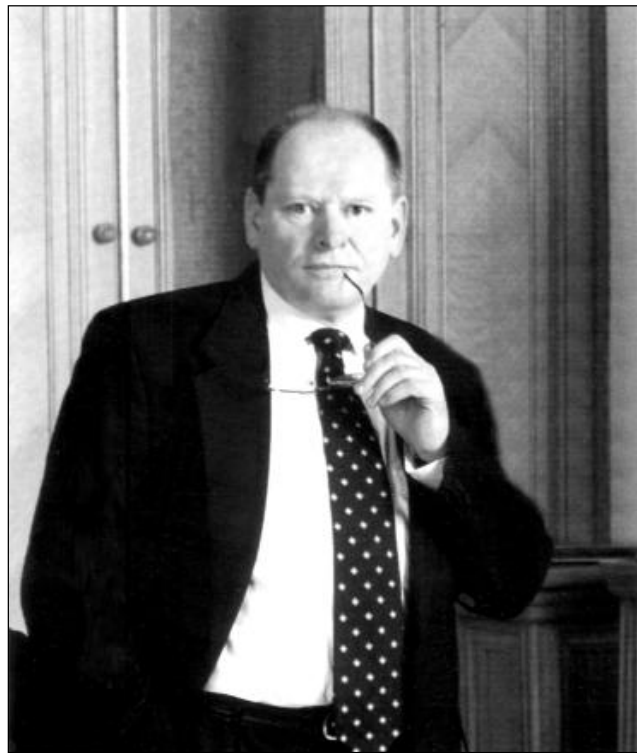
на не тільки беззмислових, а іноді й вульгарних і цинічних пісень. І цей слухач із певним скепсисом ставиться до української естради. Хоча всі ми, до речі, в період помаранчевої революції почували і відчули, яка високоякісна з естетичного погляду естрадна продукція з'явилася в Україні. Згадаймо також успіх Руслани, “Океану Ельзи”. Високий клас демонструє Олександр Пономарьов: на благодійному і різдвяному концертах у Палаці культури “Україна” він майстерно виконував українські пісні й романси, арії з опер. Це свідчення того, що співак заслуговує на найвище визнання і найбільше сприяння з боку пересічного українця. Адже повинно бути не тільки сприяння з боку держави (наприклад, пільгові умови в системі оподаткування і т. ін.). Кожен із нас має відчувати, що це рідне, наше, українське, я його слухаю, я пишаюся цим, хочу, щоб воно звучало, щоб українська мова була на естраді, хоч, щоб українська мова була престижною, як кажуть, європейською, світовою. А цього, на жаль, немає.

Тому перш за все треба дорікати самим собі. Допомога у нас не буде почуття національної гордості, власної гідності, патріотизму, переживання за те, щоб Україна мала гідний вигляд у світі, ми ніколи не досягнемо того, щоб наші пріоритети були відповідно поціновані. Тому думаймо про це всі разом, а не так, що, скажімо, звалимо на Міністерство культури і туризму, чи на уряд, чи на Президента, мовляв, вони винні. Це простіше. Якби ми об'єднали всі зусилля і справді перейнялися глибинним почуттям відповідальності за Україну, думаю, швидко могли б змінити ситуацію в країні.

— **У народі це почуття досить потужно визріло, однак прості люди кажуть: “У верхах не хочуть вводити відповідні закони”. Уже анекдотична проблема спонсорства й меценатства. Іноді доходить просто до абсурду: наприклад, ховають видатну, але бідну людину, меценат купує вінки, але приховує це, бо за благородство треба платити шалені податки.**

— Закон про благодійництво і благодійницькі організації прийнятий, він є, правда, там прописаний недостатній відсоток, тобто нині бізнесмен не зацікавлений здійснювати серйозні благодійні внески в розвиток культури, мистецтва, літератури, оскільки йому це завжди збитки. У Верховну Раду вже подано відповідні зміни до закону, які схвалив Комітет із питань культури й духовності. Цими змінами передбачено, що до 10 % від прибутку, якщо вони йдуть на благодійницьку діяльність, не обкладаються податком. Це досить серйозно змінить ситуацію, бо у світі якраз 10—12 % — найсприятливіша норма. Щоб спонсорство, меценатство, благодійництво розвивалося, крім пільг, які держава повинна надавати законодавчо, що має вирости національно свідомий патріотичний бізнесмен, готовий вкладати кошти саме в національну культуру. Нині в Україні швидше знаходять фінансову підтримку співаки або

Продовження на с. 6

МИКОЛА ЖУЛИНСЬКИЙ: «КУЛЬТУРА — ЦЕ САМОПОЧУТТЯ НАЦІЇ»

Зустріч із Миколою Григоровичем Жулинським відбулася в його директорському кабінеті — в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. Господар був заклопотаним, але, як завжди, гостинним і доброзичливим. Особливого неформального затишку кабінету надавали книги, вони живописними теричонами лежали на столі, на підвіконні й навіть на дивані. Насамперед на очі потрапив величезний фоліант “Закону Божого”, поруч — солідні за габаритами книги “Життєпис Тараса Шевченка”, “Історія сучасної української літератури”...

Микола Жулинський — народний депутат України, голова підкомітету з питань збереження історико-культурної спадщини Комітету з питань культури й духовності ВР України, голова Національної ради з питань культури і духовності при Президенті України, голова Комісії з питань громадянства при Президентові України, голова українсько-польського Форуму, президент Фонду Марії Приймаченко, президент Фонду Михайла і Ярослава Стельмахів, критик, літературознавець, доктор філологічних наук, академік НАНУ, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка та премії імені О. Білецького.

ні”. І одним із важливих принципів державної політики в галузі культури визначено принцип інноваційності.

Держава повинна дуже серйозно й цілеспрямовано підтримувати культуру, аби вона могла запрацювати як самоорганізуюча система, котра має можливість за допомогою відповідних законів інтенсивно жити, більше того — й заробляти. Отже, настав час не тільки говорити про культурну індустрію, а й упроваджувати її. Адже багато країн світу, особливо європейських, мають величезні надходження до державного бюджету від культурної індустрії. Для нас поки що “культурна індустрія” — це непеоднувані слова, але практика цивілізованих країн доводить, що культура — це не утримання нахлібниці, а самодостатній феномен, який приносить чималий прибуток і набуває водночас високого художнього і духовного рівня.

Прибутковими, до речі, є не тільки туристичні відвідини культурних та історичних

ральных авторитетів нації, як Ліна Костенко, Іван Дзюба, Мирослав Попович, Євген Свєрстюк, Борис Возницький, Лесь Танюк, Павло Мовчан... Водночас там є і досить молода, мобільна генерація, яка нині живе в культурі активно, органічно, хоч і потерпає від засилля певних чинників в українському інформаційно-культурному просторі. Це співак Олександр Пономарьов, скрипаль і композитор Кирило Стеценко, режисер Василь Вовкун та інші. Якраз динамічна молода частина Нацради розробила вже цілу концепцію реформування культурної сфери під кутом максимального пристосування до нових умов, до конкурентності на культурному полі — європейському і світовому.

Думаю, найближчим часом ми до цього питання в Нацраді повернемося, і політика держави в області культури, безперечно, зазнає суттєвих коректив. Відчуваємо велику підтримку з боку Президента України, всі ми бачимо, як Віктор Андрійо-

— **Чому український музичний, книжковий, кінематографічний тощо ринки не захищені? Кому це вигідно?**

— Певно, це, в першу чергу, вина нашої Верховної Ради. Хоча я народний депутат і працюю в Комітеті з питань культури й духовності, але можу сказати, що ми не маємо сприятливого клімату у Верховній Раді задля того, щоб надати пріоритети національному виробникові книжкової продукції, кіно-, теле-, радіопродукції, національному шоу-бізнесу тощо. Росія це зробила давно, наприклад, ще 1991 року було звільнено від оподаткування книгу — спочатку Указом президента Єльцина, потім відповідним законом Державної Думи Росії. Чимало років Росія працює на величезному пострадянському просторі, активно окупувала наш книжковий і, ясна річ, інформаційний ринок. Ми не зуміли виробити захисні механізми, потрібні для того, щоб наша культура, мистецтво, перейшовши в кращі

ють штампувати різноманітні проекти законів, в яких обстоюється думка про російську мову як другу державну, як офіційну тощо. Це свідчення того, що в Україні діють антиукраїнські, антинаціональні сили, і це надзвичайно ускладнює суспільний клімат у країні. Спрацьовує також певний стереотип, який ще живе в підсвідомості, а то й у свідомості певної частини українського суспільства: мовляв, те, що, наприклад, із Росії, з Москви — краще, а ми, так би мовити, вторинні. У нас цей комплекс меншовартості досі ще жевріє, а деколи мовчливо диктує поведінку. От і маємо засилля російської естради, часто не якісної з естетичного погляду. Ми не надаємо пріоритету нашій українській естраді. Горезвісні FM-станції часто “крутять” музику найгіршого ґатунку, але, на жаль, у нашому суспільстві є попит на неї, і наш звичайний, середній, як кажуть, слухач настроений саме на те, щоб слухати примітивні виконан-

ПРИКРАСИ ДЛЯ ЧАСУ

Продовжуємо друкувати матеріал нашої авторки про місяці року та прикраси до кожного з них. Цього разу читайте розповідь про квітень — серпень, а також історію чи не найдавнішого у світі ремесла — гліптики.

*Продовження.
Поч. у ч. 2 за 2005 р.*

Четвертий місяць, **апреліс**... У його назві чується латинське *arprime*, тобто “надзвичайна”, “особлива”. Чому? Тому що богинею цього місяця була Афродіта Анатолійська. Іще етруски, що мігрували на італійську землю з Анатолії, принесли з собою надзвичайне обожнювання весняної краси природи, буяння квітів і трав, лагідного сонця, чеснот весняних почуттів. Усе це втілювала юна богиня вічної краси, *апріма* Афродіта. На її честь, у пору її місяця, молоді проводили змагання з танців, співів. Склали вірші, в яких змальовували богиню з довгим золотим волоссям, куди вплетені квіти, трави й яскраві ніжно-зелені камінці-демантоїди.

Демантоїд — благородний ювелірний різновид зеленого граната. Має дуже сильний блиск, подібний до діамантового, за що й отримав таку назву. Високоякісний демантоїд у природі зустрічається дуже рідко, тому його навчилися синтезувати. Такий він також дуже популярний. Іноді мода на нього згасає, однак завжди цінується ніжно-зеленуватий колір каменя. Він має лікувальні властивості й допомагає відновлювати чутливість оболонки ока.

П'ятий місяць присвячено богині, матері бога Меркурія, і це **майюс**, тобто травень. Богиня Майя Майєста (верховна) — найвище божество весни, шанувалася надзвичайно. Майівки-півніки на природі — на її честь. Традиція плести вінки з квітів і трав — на її честь. Звичайно ж, і коштовний камінь їй присвятили відповідний — **смаргд**.

Смаргд, *смаргдос*, *ізумруд* — останнє зі слів виводять із давньоперської назви мінералу “*зуммурунді*”. В античному світі смаргдос цінувався більше, ніж діамант, якщо він мав насичений зелений колір. Тому залишилося чимало свідочств захоплення смаргдом відомими в історії античного Риму персонами. Дружина римського імператора Калігули мала повний гарнітур прикрас зі смаргдів. Його вартість складала 40 тонн срібла. Далі: у скарбниці Ватикану зберігається легендарний монокл імператора Нерона. Це лінза, виточена з рідкісного за розміром і чистотою забарвлення кристала смаргда. Легенда чи правда — стверджують, ніби кризь той монокл імператор спостерігав “у смаргдовому світі” за розвитком пожежі, що поглинала Рим.

Юніус, шостий місяць — у ньому також царює жіноче божество. Верховна богиня Риму, що любила свій народ дуже щиро. Вона, Юнона Луцина (Світла), виводила на світ божий дитину при пологах. Вона, Юнона Соспіта, поспішала дарувати підтримку смертному, що вже втрачав останню надію. Вона, з одного боку, войовнича Юнона Популона, що стояла на сторожі Римської імперії. А з другого — вона Юнона Руміна, яка терпляче допомагала виходити слабеньке дитя. Врешті вона Календарія, а ми вже знаємо про приборкання часу і можемо здогадатися, хто підтримував смертних у довготривалій справі з тенетами. Юнона — охоронець сі-

мейного вогнища, ладу в домі. Тому найкращим подарунком на весілля вважався виріб із присвяченого Юноні сардонікса.

Сардонікс — це має бути агат, який складають три прошарки: ніжно-рожевий онікс (від грецького “*оніхіон*” — ніготь); темно-червоний сард та білувато-блакитний сапфір. Усе це різновиди благородного ювелірного халцедону. Античні майстри різьби мініатур на камені називали їх *pietra duro*, тобто “той, що зберігає твердість”. Мали на увазі, що камінь досить пластичний для різьблення і при цьому досить твердий, щоб зберігати вирізане зображення. Найкращі камеї зроблені з сардонікса. На них існувала шалена мода, а вартість високохудожньої камеї, вправленої у перстень чи брошку, могла значно перевищувати вартість кращого персня зі смаргдом.

У другій половині календаря домінує принцип порядкових чисел. Римляни застосовували його, коли ще рік складався з десяти місяців і починався у березні. Липень опинився п'ятим і латиною, відповідно, його називали *Квінтіліс* (*Quintilis* у перекладі — “п'ятий”), а серпень — *Секстіліс* (*Sexilis* — “шостий”). Цих назв історія не зберегла, а решта живуть, літера до літери, в сучасному англomовному календарі: “сьомий” — September; “восьмий” — October; “дев'ятий” — November; “десятий” — December.

У 46 р. до н. е. за правління Юлія Цезаря було модернізовано літочислення та введено юліанський рік. Календар ушанував Цезаря: було стерто назву *Квінтіліс* і вписано *Julius*. До того ж, коштовним символом для **липня** — Юліуса був сапфір. “В долоно впала із небес лазурних магічна зірка синьо-голуба”. Кристал слугував атрибутом верховного бога Юпітера Луцетія — Світлодайного, котрий вважався покровителем Цезаря у справах державотворення. Існує навіть легенда про нездоланний талісман Цезаря, перстень із сапфіром невимовної краси. Це був дарунок Клеопатри зі скарбниці Птолемеїв. За трагічним збігом обставин Цезар не мав його при собі, коли заколотник Брут підняв ножа на колишнього соратника. Цезар загинув, а перстень відтоді зник назавжди. Так чи ні, але такий уже він, сапфір, що сяє в містичному ореолі. Отже, про “магічну зірку” липня.

Сапфір — назва, яка має декілька витоків. “Сипру” — той, що дряпає. Це слово підкреслювало високу твердість каменя у Вавило-

ні, а “саппир” із таким самим значенням — у Давній Іудеї. Справді, найвища після діаманта твердість (9 балів) дозволяла сапфіру, як і іншим різнозабарвленим різновидам корунду, залишати подряпину на решті ювелірного каміння. Тому здавна корунди використовували як експертний матеріал при тестуванні коштовностей: сапфір міг подряпати лише діамант, при тому, що сам сапфір залишав подряпину на всіх каменях, за винятком діаманта. Античним грекам належить “сапфейрос”, у перекладі — синій, блакитний. Таку назву міг отримати який завгодно дорогоцінний камінь відповідного забарвлення, навіть непрозорий лазурит, що цінувався тоді дуже високо. Щодо римлян, то з усіх синіх і блакитних дорогоцінних каменів вони вважали найкоштовнішими сапфіри, яскраво та густо забарвлені у волошково-синій колір. Їх ніжно називали *волошками* — *супанус*. Ще можна пригадати вживану в Давній Русі назву *яхонт*, що її застосовували до всіх різнозабарвлених ювелірних корундів разом із сапфірами і рубінами.

Сапфір — камінець із сюрпризами. Наприклад, *дихроїзм* — властивість кристалу виявляти сине забарвлення в напрямку видовження, а зелене — у поперечному напрямку. Сапфір може бути астериксом, і це означає, що в ньому присутні тонкі, наче голки, кристалики рутилу. Вони можуть зростатися, як промені зірки. У цьому випадку в глибині гранованого каменя справді сяє та переливається синьо-голуба магічна зірка. Сапфіри-астерики здатні закохати в себе до безтями. В історії є чимало випадків, коли дуже заможна людина віддавала за них усе до останньої нитки. Проте містично налаштовані романтики закликають убачати в синьому трипроменевому астериску втілення девізу Віра—Надія—Любов, на яких тримається добро у Всесвіті. У буддистських країнах панує думка, що споглядання подібних сапфірів під час медитації наближає до пізнання, навіть фізичного відчуття Абсолюту. Саме це — одна з причин присутності сапфірів на зображеннях у буддистських храмах. Щодо мінеральних музеїв, то вони вважають престижним мати подібні дива природи під склом власних вітрин. Знамениті кристали “Зірка Індії” (563 карата) та “Зірка опівнічна” з фіолетово-чорним відтінком — окраси Музею природничої історії у США.

Сапфір має надзвичайно високий рівень символіки в біблійних текстах. Бог іудеїв з'являється пророкам в одкровеннях не інакше, як у “хмарі сапфірній” або “на троні, начебто з сапфіру”. Можна пригадати, як Мойсей уперше отримав нерукотворні скрижалі. Але розбив їх у розпачі, побачивши відступництво власного народу. Тож мали їх відтворити. Цього разу, за історичними хроніками, було взято дві пластини з лазуриту, на яких заповіді викарбували шаміром, різцем із корунду. Так з'явилися на світ Божий легендарні “сапфірові скрижалі”.

Сапфіри прикрашають корони, держави, скіпетри європейських

монархів за правилами геральдичної символіки. Вони підкреслюють непорушність абсолютної влади, що дана Богом та освячена Церквою. Не забуваймо, що сапфір ніколи не виходить із моди, а для синьооких та блакитнооких людей він — потужний талісман. Символ цнотливості, вірності в дружбі, запораки честі й непохитності.

Слава ще одного великого римлянина стерла назву місяця *Секстіліс* і вписала *Augustus* на честь Августа Октавіана. Високородний вихованець Юлія Цезаря, надзвичайно талановита й освічена людина зі щасливою вдачею і потужною дієвою енергією, він був першим офіційно проголошеним імператором Риму. Епоха його правління справедливо вважається золотим віком розквіту пізньоантичного мистецтва. Нам цікаво зупинитися на захопленні Августа мистецтвом гліптики — різьби мініатур на ювелірних каменях. Здебільшого їх виконували на мінералах групи халцедону, що об'єднувалися античними майстрами назвою *pietra duro* — поліхромні багатощарові онікси та агати, карнеоли, яшми. Їх, власне, зараховують до каменів серпня — **Августуса**.

Pietra duro перекласти можна як “камінь, що утримує твердість”, тобто достатньо твердий, щоб зберігати вирізьблену форму. Гліптика звела разом природну красу каменя, дивну досконалість форм мініатюрного зображення та зі смаком виконану відповідну оправу. Камеї та інтальї — вироби уславлених майстрів гліптики мали несамопитих фанів у всіх прошарках античного суспільства. Платон, зачарований камеєю з пасторальним сюжетом, склав такі рядки:

*П'ятеро ходять корівок
по гарній манюсній яшмі,
Наче живі, хоч різцем зроблено
в камені їх.*

*Гляньте, вони утечуть, але ні —
золота огорожа
Щільно схопила в кільце те
пасовисько мале.*

У серпні відзначали професійне свято не тільки римські винороби, що знімали цієї пори з лози найкращі виноградні грона. У той же час ушановували майстрів гліптики, і один із них створив знамениту аметистову камею на честь виноробства. Вона була така популярна, що до неї склали епіграму:

*Це камінець — аметист,
а на нім — винопивця Діоніс,
Хай же тверезості вчить,*

а можливо — сам вчиться тому ж!

Гліптика — найдавніше в світі ремесло. Воно починалося з видряпування магічних знаків на уподобаних камінцях-амулетах і талісманах ще на початку кам'яного віку. Згодом гліптика надзвичайно надобилася в таких виробках, як печатки для кланів купців, чиновництва та служителів культу й правителів у Давньому Єгипті, Шумеро-Вавілонії, а згодом — у країнах античного світу.

Універсальна модель рухливого персня з печаткою, як вважають, була розроблена майстрами греками в майстерні правителів Єгипту — грецької династії Птолемеїв. Сьогодні подібні речі замовляють заможні шанувальники раритетів.

Отже, вибрано належний камінь, що має слугувати печаткою, рухливим способом поєднаною з кільцем. Ззовні такому каменю надавали форму священного жука-скарabeя з усіма крильцями й лапками. Отримували камею — опукле зображення, що мало тішити око того, хто цю річ носитиме. Далі в плоску зворотну частину каменя врзали інталью, ввігнуте зображення, що залишає на воску чи глині відтиснуту рельєфну печатку у разі, коли вона потрібна. До речі, печатка як така ставала самостійним твором мистецтва, який являв довершеність інтальї.

Згодом такі персні-печатки ввійшли до календаря як атрибути днів тижня, і ми пропонуємо їхній перелік. Точніше — відповідність каменів тому чи іншому дню.

Понеділок — агатовий онікс; вівторок — геліотроп; середа — карнеол; четвер — агат як такий, або сердолік; п'ятниця — пейзажна яшма; субота — абсидіан.

Усі вони — сім'я *pietra duro*, і лише неділя, як вихідний день, позначена каменем вищого гатунку — діамантом. Цей день було присвячено Солу, римському богу сонця, у греків — Геліусу.

На завершення коротенького екскурсу в історію гліптики варто згадати, що з каменя різьба згодом перейшла на метал, завдяки чому камея трансформувалася у... монету. Отже, сьогоднішня наша копіяка прародичкою має колишню магічну надляпину на кам'яному амулетові.

Далі буде.

● Людмила ДЕХТЯРЬОВА

23 лютого Україна відзначає День захисника Вітчизни — дату, яка перейшла нам у спадок від радянських часів, а тому радше нагадує перероблений пам'ятник із Леніна — Шевченкові: там же тільки, мовляв, “збрити” бороду і “відпустити” вуса! У нашої Вітчизни свої захисники — від давньоруських князів до героїв Крут, ОУН-УПА, в'язнів сумління сталінських концтаборів... Серед них свічкою зблискує постать Івана Богуна — єдиного полковника, який не підписав Переяславської угоди.

ПРОПОЗИЦІЯ

Іван Богун Вінницький — полковник, наказний гетьман у битві під Берестечком — потряс світ подвигом, вивісивши більшість козацьких військ із облоги. Протягом 15 років не випускав із рук Пернач, очолював багато переможних, визначальних боїв.

Іван Богун єдиний не пішов у Переяслав, а потім зі своїм полком не підписав ганебної угоди на вірність російському цареві.

Легендарного полковника знає і цінує світ. І навіть польський критик І. Роле писав: “З 80-ти діячів Хмельниччини Іван Богун найпрекрасніший — у нім поєднаний розум, військові здібності, незалежність характеру, не запламував себе жорстокістю, відзначався високою моральністю і вірністю високим ідеалам”.

На жаль, століттями лжеісторики на замовлення різних державних устроїв спотворювали нашу історію, — тому й не

КОЛИ ПОСТАНЕ ПАМ'ЯТНИК ІВАНУ БОГУНУ?

17 лютого — День пам'яті найвидатнішого Лицаря Козащини, Символа Правди в нашій історії, найулюбленішого героя Тараса Шевченка і всього українського народу Івана БОГУНА.

світиться з неї постать Івана Богуна. Але ми маємо найпереконливішу рецензію — нашого Національного Генія Тараса Шевченка, який іздив під Берестечко, — поклонитися тій землі, де здійснив вражаючий подвиг Іван Богун...

...У 1662 році полковника заарештовано, кинуто на муки і смерть у Маринбурзьку в'язницю. І хоча 1663-го Богуна звільнив польський ставленник Павло Тетеря зі стратегічною метою Польщі, він палав далі, щоб звільнити Україну. Наказний гетьман Іван Богун здійснював воєнні операції задля прискорення об'єднання Правобережної і Лівобережної України, аби повністю звільнити рідний народ від ворогів.

Та в найвідповідальніший момент Івана Богуна зраджено! Таємного листа, у якому була розширена схема перевороту — план бойових дій проти шляхти, короля Казимира, — посланець передав ворогові. 17 лютого (27 за ст. стилем) 1664 року на світанку Івана Богуна закатовано

біля Сіверська. І хоча досі його пам'ять належно не вшанована, є один вічний пам'ятник — це гора, де пролилася священна кров Героя, яку народ назвав Івановою. Там зараз височить дубовий хрест — символічна могила Івана Богуна.

Протягом восьми років я докладаю всіх зусиль задля увічнення життєвого подвигу полковника, але поки що відгукнулися переважно неможливі: на рахунок в банку є лише 5200 грн.! За таку суму неможливо поставити пам'ятник героєві, хоч ескізи вже є. Потрібна державна допомога.

А поки що творяться духовні пам'ятники. Видано книжку-альбом “Вічність Івана Богуна”. Увесь її міні-наклад (200 книг) минулого року пожертвувало історичним музеєм України, деяким навчальним закладам і військовим частинам, із заповітом, аби 17 лютого завжди відзначати День пам'яті Героя. Минулого року всюди, куди потрапила ця книжка і касети моїх пісень, присвячених Богуну, — звучали

пісні, палали свічки, зачитувалися вірші з книжки про Івана Богуна. Я зверталася до різних урядових інстанцій, аби затвердити указом День пам'яті для всієї України. Поки що це не здійснено. І знову духовний пам'ятник: видавництво “Марка України” готує до друку комплект до 15-річчя Незалежності України, там буде і марка з портретом Івана Богуна. Відділ нумізматики НБУ готує до наступних Днів пам'яті монети з дорогоцінного металу з портретом Івана Богуна.

Міністерство Збройних сил України пообіцяло створити й видати медаль для нагород за найвищі заслуги воїнів України.

Сіверська телестудія за моїми творами зняла телефільм “Іван Богун”, який двічі демонструвався на телеканалі Всесвітньої служби УТР-програми, яку дивляться у 82-х країнах світу.

Саме тепер, у напружений доленосний час, ми повинні утверджувати все національне, тому звертаюся до Президента України Віктора Ющенка — Гетьмана козацьких військ — з проханням видати Наказ 17 лютого щорічно відзначати на державному рівні по всій Україні ДНІ ПАМ'ЯТІ Івана Богуна, який усе життя боровся і загинув за волю України. Сподіваюся на всебічну допомогу Президента Віктора Ющенка, за неї буде вдячний український народ і Господь Бог!

● **Євгенія ЛЕЩУК**, голова ДГ фонду “Богун”, член Національної спілки письменників України, лауреат премії імені Василя Стуса, Міжнародної премії миру

...Прощальний час надій прощальних!
Ми тут. Ми є. Ми — всі. Ми — гурт.
Єднаймося! Ми той є ґрунт
Подій майбутніх, вирішальних.

Ми знаємо, куди йдемо,
Як наші ночі йдуть за днями.
І України знамено
Кричить і горбиться над нами.

Я вірю в Бога — в Україну.
Вона мій Бог і поводир.
В свободу вірю, вірю в мир.
І хоч загину — до загину.

Прозрімо ж! Люди ми чи ні?
Чи ми раби борщу і сала?
І наша воля нас зассала,
Нас, та у нашому ж човні.
До бою! Бо не буде бою.
Ледачість знелюдить і вас.
Відгасло літо — світ не згас,
І я з тобою, як з собою...

Поміж ядер, гармат, і возів,
й казанів,
Від Дунаю, Дністра і до Дону
На плечах жебраків,
на плечах козаків

Домовина
іде
додому.
То мене несуть, ще й коня ведуть,
Кінь голівоньку хиле,
В пережовкних степах золоту
каламуть
Вітер з Вінниці хвиле.

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ,
уриков із твору “Ніч Івана Богуна”

МУЗЕЙ

Єдиний у СНД музей під назвою “Трагедія і доблесть Афгану” — один із відділів Музею Великої Вітчизняної війни в Києві. Відкритий 7 травня 1992 р., він присвячений учасникам афганської війни. Війни, про яку зараз намагаються не згадувати. Але пам'ять і розум, честь і совість не дозволяють забути те, що випало на долю юнаків покоління 80-х, яким дісталися не легкі випробування на чужій війні. Біля входу — на стінах і на борту символічного “чорного тюльпана” — імена й фотографії солдатів та офіцерів, які загинули під час майже десятирічної війни. 3360 кращих юнаків втратила Україна у цій кривавій непотрібній війні. Серед них — 103 киянина.

У музейних залах кожен стенд — людське життя і трагедія. Залиті кров'ю комсомольські квитки, листи з Афганістану, похоронки, дипломи, атестати зрілості, права водія, вже не потрібні їхнім власникам, які склали голови в чужій країні.

Пам'ять про полеглих воїнів свято береже невеликий, але напрочуд дружний колектив музею, який очолює Ірина Костянтинівна Коломієць.

На першому поверсі — експозиція “На чужих війнах”, присвячена “мирним” війнам в Іспанії, Кореї, В'єтнамі, на Кубі, Єгипті, Анголі...

Тут постійно звучить “Гренада” М. Светлова. Нікого не може залишити байдужим стенд, присвячений мужності й самозреченості військових медиків. Найбільше вражає стаття з газети “Красная звезда” за 1986 р. “З днем народження, солдате”, — хвилююча розповідь про унікальну операцію, під час якої військовий хірург Ю. О. Воробйов врятував життя рядовому Віталію Грабовенку, вийнявши з його плеча гранату. Зна-

НА ЧУЖІЙ ВІЙНІ

менно, що в день операції юнакові виповнилося двадцять років, і цей день став другим народженням солдата. І протилежний випадок: на іншому стенді похоронка, яку одержали рідні капітана Валерія Січевого, нині редактора газети ветеранів афганської війни “Третій тост”. Через недбалість медперсоналу польового шпиталю тяжкопоранений офіцер з реанімації потрапив... до моргу, і тільки завдяки пильності солдатів з “похоронної” команди залишився живим. А похоронка вже летіла до Києва...

Поразки в цій війні сприяли прозрінню, зростанню демократичних настроїв у суспільстві. Адже армія такої наддержави, як СРСР, так і не спромоглася перемогти загони опозиції середньовічного за розвитком Афганістану. Як тут не згадати слів відомого журналіста і письменника Артема Боровика, теж учасника афганської війни: “Дурні називали Афганістан “школою мужності”. Дурні були мудрецами: своїх синів вони вирішували до цієї школи не посилати... Ця війна стала для нас початком переосмислення цінностей”.

“Інтернаціоналізм” давно канув у Лету. “Афганці” ж залишилися. Згадуються пророчі рядки зі щоденника сержанта Юрія Пахомова: “Скільки інвалідів та психічно неповноцінних людей буде після афганської війни, скільки помре молодими!” Так, лише в одному Дніпродзержинську семеро “афганців” протягом року покінчили життя самогубством. Померли Валерій Лаштоба, Сергій Водолазкий, Леонід Петренко, Сергій Мглинець... Чужа війна продовжує косити наших хлопців. Потребують допомоги десятки тисяч скалічених, багатьом зараз не по кишені найпростіші протези. 47 тисяч “афганців” досі не мають власного житла. В Україні потребують допомоги 2683 матері, 505 вдів, 711 дітей-сиріт воїнів, які загинули в Афганістані. Усім їм намагається зарадити Українська спілка ветеранів Афганістану, яку очолює Сергій Червонопіський. 27 грудня — 26-а річниця введення радянських військ до Афганістану. Не забути б тих уроків. Хочеш миру — пам'ятай Афган.

● **Ніна КРИВОРУЧКО**

НИЖЕ ТІЇ КОМИ

СВІДЧЕННЯ ДІДА ПРОКОПА

Публіцистично-документальна повість зі спогадів колишнього політв'язня сталінських таборів Василя Кушніра під назвою “Тернисті шляхи до незалежності” (Луцьк, 2005) — це ще одна сторінка літопису славної боротьби вояків ОУН—УПА за здобуття незалежності України.

У ній ідеться про нелегкий життєвий шлях одного з воїнів УПА Прокопа Громика, довголітнього в'язня сталінсько-берієвських катівень і концтаборів ГУЛАГу, який у сорокові роки минулого століття захищав рідну землю від ворогів. Це була кривава боротьба, жертовна й самовіддана. Потрапивши в капкан людоловів московського НКГБ, він був наддовго засланий до сибірських таборів.

Як зазначає у передмові голова обласної Асоціації незалежних волинських письменників імені Павла Чубинського Олексій Добко, про самовіддану боротьбу з поневолювачами України є багато літературних творів, проте ця документальна повість цінна тим, що написана на основі спогадів рядового малограмотного воїна УПА, який, пройшовши справжнє пекло сталінсько-берієвського ГУЛАГу, залишився твердо переконаним у необхідності побудови власної незалежної Української держави.

За час перебування на каторзі П. Громик добре вивчив менталітет ворога, “який здатний на те, щоб на твоїй землі, в твоїй рідній хаті

вбити твого батька, майно пограбувати, тебе кинути у в'язницю, бандитом назвати...” “Окупант є окупантом, якого б кольору він не був”, — зазначає дід Прокіп.

Мене до глибини душі вразила описана сцена знущань енкаведистів над Прокопом Громиком під час слідства. Дід Прокіп згадує: “...вони у темряві й налігачі завели мене, зв'язаного, до однієї хати, затулили подушками вікна, посеред хати поставили лавку, за чуприну поклали мене на неї. Один сів мені на голову, другий — на ноги, інші почали бити по спині й зв'язаних руках товкачем, яким господарі товкли свиням картоплю. Довго били. Спочатку я кричав, а потім зомлів. Кати облили мене розсолем, і коли я прийшов до пам'яті, то перше, що побачив, був кухоль, яким зачерпнули розсіл з бочки і вилили на мою спину. Від болю я дико закричав. Мене звели на ноги, лавку відсунули і почали мною “грати у футбол”. Їх вісім чоловік. До землі не допускали, тримали на кулаках і копали чобітьми...” А скільки було таких допитів...

Чи існувала для цих нелюдів межа жорстокості й приниження? Та навіть найбільші знущання не лякали українських патріотів, імена яких зберігає народна пам'ять.

У трьох частинах книжки — “Заграв над Поліссям”, “В пащі ГУЛАГу”, “Кличуть батьківські пороги” — розповіді, насичені конкретними фактами, про всі етапи шляху до незалежності нашої країни. На жаль, дід Прокіп забув багато імен бойових побратимів. Деякі події більш ніж півстолітньої давності стерлися, деякі враження притупилися. Одне залишається незмінним: любов до рідної землі.

● **Остап НАГІРНЯК**

ВІДКРИЮ ВАМ ОДИН СЕКРЕТ...

Громадянам нашої держави Маркіян ЛУБКІВСЬКИЙ запам'ятав-ся речником МЗС України. Попри те Помаранчева революція внесла свої корективи... Сьогодні Маркіян Романович очолює Головну службу з гуманітарних питань у Секретаріаті Президента. Цілком очевидно, що попередній досвід дипломатичної служби для пана Лубківського не проминув намарно. Навіть наклав своєрідний відбиток на спосіб мислення та мовлення. Мінімум критики, обережність у словах та оцінках... Наразі можна навіть належати до партії, яка вимагає “спитати Президента”, і одночасно очолювати одну зі служб Секретаріату Президента. Ні дипломатія, ні логіка, ні етика не стоять на заваді...

Але спочатку про завдання, які ставить перед собою Секретаріат Президента...

— Першочергове і ключове завдання — забезпечення на засадах відкритості, гласності та прозорості здійснення Президентом України його повноважень, визначених Конституцією України. Безумовно, ми врахували й ті поправки до Основного Закону нашої держави, які вступили в дію 1 січня ц. р. Я вважаю, що сьогодні Секретаріат Президента повністю забезпечує активну участь Глави держави в житті країни й українського суспільства. Виходячи з цього та багатьох інших завдань, Секретаріат Президента повинен виконувати роль потужного інтелектуального центру, який не лише є виробником ідей та ініціатив, а й досягає їхньої реалізації.

— І Секретаріат є таким мозковим центром?

— Думаю, ми йдемо до цієї мети. Не скажу, що вже досягли межі досконалості, але позитивна тенденція простежується. Не маю сумнівів, що незабаром Секретаріат повною мірою виконуватиме ту роль і ті функції, про які було оголошено на початку його становлення. Річ у тім, що не можна створити дїздатну структуру за день, два чи навіть за півроку. Маю на увазі змістовну частину. Сьогодні структура сформована, поступово заповнюються вакансії, вдосконалюється робота...

— Кадри з Гарварда допомогли?

— Їх немає. Я не прихильник думки, що кадри з Гарварда чи Оксфорда допоможуть суттєво змінити ситуацію. Це ілюзія. Випускники авторитетних зарубіжних ВНЗ можуть бути ефективними лише в контексті реформування всієї державної управлінської машини за прикладом кращих світових чи європейських зразків.

Сьогодні важливішим є знання суто українських реалій. Тому я за поступову інкорпорацію таких кадрів в управлінську систему. Мені видається, що революційні кадрові зміни на рівні простих виконавців шкідливі. Апарат повинен зберігати інституційну пам'ять. Тому, коли говоримо про зміни, то потрібно змінювати насамперед політику, а не кадри. Якщо правильно організувати роботу, надати спрямованість, то можна досягнути блискучих результатів навіть зі старими кадрами. Оновлення має бути поступовим, виходячи з принципу професіоналізму.

— Ви входите до виборчого блоку “Пора-ПРП”, який досить активно критикує діяльність Президента (підписання Закону “Про статус депутатів місцевих рад”, меморандум порозуміння з опозиці-

єю, відсутність кримінальних справ проти фальсифікаторів виборів). Чи не відчуваєте конфлікту інтересів, обіймаючи посаду в Секретаріаті Президента?

— Перекоаний, що вже в недалекому майбутньому саме представники блоку “Пора-ПРП” стануть надійною опорою Президента, яка втілюватиме визначені ним пріоритети. Критика, яка звучить з уст представників блоку, пов'язана виключно з необхідністю послідовного й незворотного втілення у життя ідеалів Майдану. Ми дуже добре розуміємо, наскільки Президенту як послідовному носієві цих ідеалів складно. Ми усвідомлюємо, що він один не може нести відповідальність за непослідовність і непрофесіоналізм деяких представників нової влади. І як ніхто інший, свідомі того, що не всі нові можновладці готові втілювати запропоновану ним систему суспільних цінностей. Уже не кажу про представників минулої влади, та й для багатьох теперішніх чиновників ці завдання незрозумілі й непосильні. Президент задав високі стандарти. І наша критика спрямована якраз проти тих, хто не може впоратися з висотою планки. Вважаю, що “Пора-ПРП”, як молода, енергійна і перспективна сила, лише допомагає Главі держави позбутися кадрів, які не відповідають моральним і професійним стандартам.

— З приводу відсутності кримінальних справ проти фальсифікаторів виборів... Чому “Пора-ПРП” критикує за це Президента, а не судочинну владу?

— Це справедливе, але дуже складне питання. На мою думку, фальсифікатори вже понесли моральну відповідальність. Усі знають їхні імена, і народ уже дав їм оцінку. Дуже сподіваюся, що на парламентських виборах сили, причетні до фальсифікацій, одержать ще й політичну оцінку з боку українських виборців, які за них просто не проголосують.

Я переконаний, що сфальсифікувати вибори в Україні уже нікому не захочеться. А щодо кримінальної? Відповідь на це питання має дати лише суд.

— Чи не було у Вас бажання повернутися у МЗС, зважаючи на Вашу попередню діяльність речника МЗС і на те, що Ви — один із агітаторів за Помаранчеву революцію у МЗС?

— Таке повернення цілком можливе, якщо виникне в цьому потреба. Але наразі її немає. Звичайно, певна ностальгія за дипломатією існує. Цій роботі я віддав

близько десяти років. Але не хочу вдаватися до сентиментів...

— А чи не перешкоджає Вашій теперішній діяльності досвід речника МЗС?

— Мені він тільки допомагає. Згадую своїх наставників, маю на увазі насамперед першого міністра закордонних справ України Анатолія Зленка, який працював на цій посаді дві каденції. Мене вчили виваженості й серйозного аналізу, який передуватиме прийняттю рішення... Усе це має бути пов'язано з високим ступенем відповідальності. Тому дипломатія мені тільки допомагає. Мабуть, повторюся, але я не прихильник революційних підходів. Як правило, тоді все, вибачте, вилазить боком...

— Чи не заважає така виваженість, рефлексійність прийняттю важливих рішень? Тих, що пов'язані з високим ступенем відповідальності...

— Рішення можуть бути різними: жорсткими або менш жорсткими. Погано, коли ці рішення волонтаристські, і їм не передуватиме серйозний аналіз ситуації. Я сам досить часто приймаю непопулярні рішення. Але завжди представляю опонентам чи керівництву аргументи, які мотивують ці рішення.

— А що буде, якщо Пора-ПРП не пройде тривідсотковий бар'єр, і Ви просто “заберете” голоси інших політичних сил?

— Я не припускаю думки, що наш блок не пройде в парламент. З іншого боку, — зайняти крісла в парламенті — для нас не самоціль. “Пора” перебуває на початковому етапі свого становлення. У цієї політичної сили велике майбутнє, яке не закінчується 26 березня. Ми — не технологічний проект, як про це дехто говорить. Ми — реальна сила, яка на виборах візьме голоси своїх власних виборців. Чи наша вина в тому, що люди нам довіряють більше, ніж іншим?

— Хто кого вибрав: Кличко — вас чи навпаки?

— Ми знайшли один одного... Маю на увазі Кличко і “Пора”, Кличко і блок “Пора-ПРП”. Мені дуже шкода, що до нас не долучилися інші молоді талановиті люди. Нашого покоління... Вони могли б суттєво допомогти в розвитку нашої молодіжної партії. Дивує, що люди нашого покоління дуже обережні й скептичні. Не можна в молодому віці бути такими! Бо це вже не виваженість, а страх... І ми себе націлюємо як репрезентантів саме молоді в майбутньому парламенті...

— Але я ще не все розпитала про пана Кличка. Ось він, розумний чоловік, володіє кількома іноземними мовами, виборює посаду мера столиці... А державну мову складно вивчити? Невже надзавдання?

— Відкриваю вам один секрет... Зі мною Віталій спілкується українською. Розмовляє українською з багатьма нашими колегами. І його треба поважати вже за бажання опанувати мову. Для цього Віталію потрібні будуть не роки, як багатьом нашим співвітчизникам. Думаю, при його силі волі та бажанні він зможе говорити українською вже найближчим часом. Він помітно прогресує. Бували навіть ситуації, що я переходив на російську мову, коли бачив його намагання віднайти відповідне українське слово... Він мене одразу осмислював. І це цілком нормально. Головне, що він поставив собі мету.

— А Ви замість того, щоб підказати колезі український відповідник, переходите на мову братнього народу. Підкреслюю, братнього...

— Так-так, братнього... І саме за це я Віталій дуже шаную. Бо він — людина українська, глибоко патріотична. І надзвичайно уважний до тих питань, які сьогодні болять українцям. У нього погляди сучасної людини і патріота свого міста й країни. Закладають, мовляв, він ув'язався у боротьбу, не маючи досвіду господарника. Та він — особистість, яка має високі принципи й ідеали. А це набагато важливіше, ніж бути господарником, але йти, скажімо, неправдивим шляхом. Професійних критеріїв він досягне дуже швидко. Але людей, які б несли в серці стандарти високих чеснот, на жаль, обмаль...

— Усе найкраще про Кличка-політика ми вже сказали. Повернімося до Секретаріату... Які Ваші функціональні обов'язки?

— До кола моїх обов'язків входять питання гуманітарного блоку. Це питання розвитку культури, охорони здоров'я, освіти й науки, спорту та молоді. До того ж питання релігії, проблематика української діаспори. Тобто цілий комплекс питань, яким Президент України приділяє особливу увагу. Не гуманітарій за фахом, Віктор Ющенко гуманітарій у душі. І це, відповідно, вимагає від людей, які працюють на гуманітарному на-

прямі, високої компетентності й відповідальності. А з іншого боку, ти відчуваєш власну затребуваність. А для професіонала це — найвище визнання і сатисфакція.

— Знаю, що оголошено конкурс на посаду спіч-райтера у Секретаріаті Президента...

— У кожній державі є люди, відповідальні за підготовку промов, звернень, послань Глави держави. Коли говоримо про Віктора Ющенка, то він може самостійно без писаного тексту виголосити будь-яку промову, і в цьому він абсолютно самодостатній. Йому достатньо тез для того, щоб скласти цілісний виступ. Президент не сприймає банальностей, зашореності й штучності. Тому людина, яка працюватиме спіч-райтером, повинна бути справжнім професіоналом. Їй доведеться не просто, та й цінуватиметься вона високо. Звичайно, якщо впоратеться.

— Є популярний вислів “думати, як Президент”...

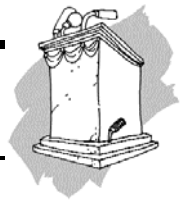
— І так має бути. Бо ця людина чи люди мають не лише відчувати стиль Президента, а й сповідувати ту саму систему цінностей, що й Віктор Андрійович. Ми не вигадуємо нічого нового. Так працюють президентські адміністрації і в інших країнах. Тому, ще раз підкреслюю, — це посада дуже важлива й відповідальна. І, як правило, спіч-райтером працює не одна людина...

— Чи не краще, щоб діяльність Секретаріату регулював окремий закон?

— Не думаю, що це повинен бути окремий закон, але переконаний, що питання діяльності Секретаріату мають регламентуватися Законом про Президента, де потрібно чітко прописати повноваження Секретаріату. Можливо, хоча це й складніше, внести відповідні зміни до Конституції України, яка в нинішній редакції дуже побічно говорить про орган, що забезпечує діяльність Глави держави. Однак щоб уникнути звинувачень у намаганні закріпити повноваження Секретаріату в Конституції, варто, мабуть, рухатися шляхом прийняття Закону про Президента. Гадаю, що цей важливий нормативний акт буде прийнято вже після парламентських виборів.

Уляна ГЛІБЧУК

ПАРТНЕРСТВО

Леха Качинського можна сміливо зарахувати до числа тих політиків Польщі, у котрих, за висловом одного з польських публіцистів, “половина серця біло-червона, а половина — помаранчева”. Лех Качинський під час Помаранчевої революції був мером Варшави і одним із лідерів партії “Право і справедливість”, він відразу став на бік учасників революції і політичної сили, яку вони підтримували.

Серед органів місцевого самоврядування у Польщі найбільш рішучими діями тоді відзначилася саме мерія Варшави. Міськрада польської столиці на спеціальному засіданні ще після другого туру українських виборів без зайвих евфемізмів визнала перемогу на виборах Президента України Віктора Ющенка і відправила йому офіційне привітання з цієї нагоди. На вежі варшавського Палацу культури (все ще найвищої будівлі польської столиці) з чотирьох її боків було вивішено великі помаранчеві банери на знак солідаризації варшав'ян із київським Майданом Незалежності.

Саме тоді на мітингах, які проводили спільно партії “Право і справедливість” і головний конкурент на парламентських виборах “Громадянська платформа”, а також молодіжні організації та студенти варшавських ВНЗ, народилося гасло: “Київ—Варшава — спільна справа”.

Партія Леха Качинського організовувала і надавала матеріальну підтримку сотням поляків, котрі в ті дні їхали на Майдан і зголошувалися стати спостерігачами на виборах українського

КИЇВ—ВАРШАВА

Візит в останні дні лютого польського президента Леха Качинського в Україну — четверта закордонна поїздка нового Глави Польщі. Перемогу на виборах Лех Качинський здобув восени минулого року, а інавгурація пройшла напередодні Нового року. Передусім Лех Качинський, як добрий католик, відвідав Ватикан, потім столицю найпотужнішої держави світу — Вашингтон, днями побував у Празі, і ось дійшла черга до Києва.

президента. Депутати Європарламенту від “ПіС” доклали чимало зусиль, аби звернути увагу своїх європейських колег на важливість подій, що в листопаді розгорталися над Дніпром.

Потім Лех Качинський поринув у передвиборні баталії, у результаті яких його партія перемогла на парламентських виборах, а він сам — на президентських. Та, незважаючи на це, він залишався послідовним прихильником постреволюційної України.

Ще кандидатом на пост глави польської держави Лех Качин-

ський заявляв: “Я думаю, що є всі можливості й потенціал для того, щоб скоротити процес вступу України до ЄС”. А ще висловлював думку, що Україна повинна добитися зменшення обсягу вимог, які висуваються щодо кандидатів на шляху євроінтеграції.

Не відомо, чи розчарування першим роком “помаранчевої” влади зачепило також нинішнього лідера польської держави. Зате можна припустити, що його багато що єднає з українським Президентом. Перш за все, йому можуть імпонувати ті гасла, з якими йшла до влади “помаранчева” команда.

Адже, ще перебуваючи на посаді міністра юстиції, а водночас і генерального прокурора Польщі, Лех Качинський заробив собі імідж “самотнього шерифа”, котрий у супереч політикам і на догоду суспільству намагався впровадити в життя гасло “Бандитам — тюрми!”. Зрештою, головним гаслом минулорічних виборчих кампаній “ПіС” було: “Сильний президент, чесна — Польща!”. Польський лідер може ставитися до проблем українського керівництва з великим

розумінням, бо знає, як важко ці гасла втілити у життя.

Однак симпатії симпатіями, а в політичних міждержавних стосунках найважливішим залишається прагматизм. Отже, в українсько-польських стосунках є і позитивні, і негативні моменти. Адже польські підприємці також постраждали внаслідок несподіваної відміни пільг в українських “вільних економічних зонах”, польський капітал, як і інших західних країн, очікує від Києва створення сприятливого інвестиційного клімату тощо.

На щастя, позитивних і навіть перспективних моментів у наших стосунках значно більше. Це і плани добудови нафтопроводу Одеса—Броди до польського Плоцька, і використання поляками українських газових сховищ, і створення спільних транзитних магістралей для товаропотоку між Європейським Союзом і Росією та іншими азіатськими країнами.

Та особливо важливими для обох сторін можуть виявитися домовленості у сфері скоординованої зовнішньої політики — і щодо ЄС, і щодо РФ.

Щодо Росії “ПіС” — політичне запліччя нинішнього польського президента — завжди займала жорстко критичну позицію і вславилася своєрідним полюванням на “російських агентів”. Це особливо дратувало останнім часом Шредерівську Німеччину. Але й німецькі християнські демократи не мали чому радіти від приходу братів Качинських (брат-близнюк польського президента Ярослав — лідер партії) до влади в Польщі. Адже саме Лех Качинський, коли був мером Варшави, доручив спеціальній комісії підрахувати, скільки німці винні полякам за знищення гітлерівцями їхньої столиці. Тому й не дивно, що перемогу “ПіС” негативно сприйняли в Німеччині не лише видання лівих і зелених, а й такі респектабельні газети, як “Frankfurter Allgemeine Zeitung”, котра зазначає: “Націоналістична “ПіС” ставить на сильного лідера і підкреслює спадкову ворожість щодо Росії і Німеччини”.

У такій ситуації Варшава, як ніколи раніше, потребує партнерства з боку Києва. Для Києва таке партнерство могло б теж бути вигідним, зокрема в напрямку євроінтеграції. Отож візит польського президента до української столиці повинен продемонструвати, чи “помаранчева” влада готова насправді до такого партнерства, і чи гасло “Київ—Варшава — спільна справа” все ще залишається актуальним.

● Павло ЗАБРУЧАНЕЦЬ

КОНФЛІКТ

ЗАЯВА

Про результати погрому редакції газети “Наша віра”, культурологічного центру і Храму св. Димитрія Солунського “Предстоятелем УАПЦ” В. Кудряковим (Мефодієм)

Рік тому, 04.02.2005 р., у день затвердження парламентом нового уряду України, ватага до 30 осіб у цивільному одязі на чолі з В. Кудряковим удерлася до приміщення редакції всеукраїнської газети “Наша віра” і Храму на Трьохсвятительській, 8-А, і, застосувавши силу, брутально виштовхала на сніг зі свого офісу головного редактора Є. Сверстюка й відповідального секретаря газети В. Шевченка, настоятеля Храму о. Валерія (Копійку), а також працівників книгарні й видавничого культурного центру, розташованих у цьому приміщенні.

Напад був раптовим і незрозумілим. В. Кудряков до того жодних претензій не висловлював, а готував удар у спину. Передусім удар Церкви, яку “митрополит” із кримінальним минулим ніби очолював, руйнуючи її зсередини — у співпраці з владою і “святинами” ним псевдомасонами.

Підштовхуваний розбійниками ззаду, я відкинув шапку, яку насунули мені на очі, і запитав: “Пане Мефодію, то Ваші розбійники?” Митрополит відповів: “А то Вам за публікації у Вашій газеті”. Усіх виштовхали на сніг, не давши викликати міліцію, а на дверях повісили дві таблички: “Стоп” і “Ремонт”.

Уже минув рік, а там двері зачинені і — “Ремонт”.

Церква закрита і пограбована. Книгарня пограбована і — зникла. Редакція газети розгромлена і закрита.

Центр візантиністики закрито. Виставка ікон пограбована, а рішення суду про повернення їх власникові не виконується.

Суд не розглядав подання про припинення орендного договору на приміщення по вул. Трьохсвятительській, 8-А. Але орендний договір уже 2005 року закінчився, і, звичайно, ніхто не продовжив оренди підозрілій особі, що захопила приміщення.

Це приміщення вже рік не використовується за призначенням.

Мефодій має авторитет тільки у колі своїх прибічників і погромників: його не визнають ні єпископи, ні священики УАПЦ — чи то в Львові, чи в Харкові, чи в Івано-Франківську. Міністр внутрішніх справ України Ю. Луценко у виступі по телебаченню повідомив, що за В. Кудряковим “тягнуться” три кримінальні справи.

На сьогодні майно редакції “Наша віра”, описане судовими виконавцями, викинуто на вулицю і вкрите снігом. Двері приміщення на замку.

Кого захищає закон і влада? **Це не внутрішньоцерковний конфлікт, коли ряса прикриває кримінал!** Це виклик суспільству й державі. Що скажуть у світі про країну, де серед білого дня “клірик” громить редакцію культурологічної газети, а всі мовчать?

● Євген СВЕРСТЮК, редактор газети “Наша віра”

Про автора заяви:

Сверстюк Євген Олександрович — відомий український письменник, доктор філософії, колишній політ'язень. Автор багатьох книг, численних есеїв і статей із літературознавства, психології, філософії та релігії, перекладів із німецької, англійської та російської мов. Лауреат Шевченківської премії та Міжнародної премії ЮНЕСКО. В Україні і на Заході відомий від 60-х рр. як учасник національного опору, один з організаторів “самвидаву”. Відбув 12-річне ув'язнення і заслання у радянських таборах за літературні твори, зокрема за книжку “Собор у риштуванні” (Париж, 1970). Нині редактор всеукраїнської газети “Наша віра”, президент Українського ПЕН-Клубу, співорганізатор ВГО “Громадянська Позиція”.

КОМЕНТАР

“Доки Захід не побачив прагнення України інтегруватися в Європу, доти нафтопровід “Одеса—Броди” міг залишатися лише гарним побажанням”, — заявив лідер Українського народного блоку Костенко і Плюща Юрій КОСТЕНКО у прямому ефірі Львівського радіо “Незалежність”, коментуючи факт укладення між урядами України й Польщі угоди про підтримку добудови нафтопроводу “Одеса—Броди” до Плоцька (Польща).

У зв'язку з цим Юрій Костенко провів паралель із літаком АН-70. “Кілька років тому ми проводили переговори щодо продажу нашого військового літака АН-70. Це

ЮРІЙ КОСТЕНКО:
«ОДЕСА—БРОДИ» МОЖЕ
ПРАЦЮВАТИ НА КОРИСТЬ

прекрасний літак, який ще 15 років може бути поза конкуренцією на європейському та світовому ринках, але країни-члени НАТО відмовилися його використовувати, тому що ми не входимо до складу цієї організації”, — нагадав Юрій Костенко. За його словами, ситуація з нафтогоном “Одеса—Броди” — аналогічна. “Доки ми не є членами єдиної Європи, трансконтинентальні нафтогони чи газогони не проходять територією України. Але після того, як Президентом став Віктор Ющенко, який чітко демонструє Європі напрям міжнародної політики України, відновилися не лише переговори щодо нафтоп-

роводу “Одеса—Броди”, — зауважив лідер Українського народного блоку Костенко і Плюща.

За словами Юрія Костенка, укладена угода — це “реальний проект трансконтинентального нафтогону для каспійської нафти, близькосхідної та нафти з інших джерел, завдяки якому ми отримуватимемо вигоду. Майже 30 % безкоштовної нафти за рахунок транзиту отримає наша економіка, коли нафтопровід “Одеса—Броди” почне працювати у напрямку Європи”.

Наталія МАКСИМЕНКО

ВИБОРИ

— Це велика небезпека, — попередив на прес-конференції в Сімферополі міністр внутрішніх справ України Юрій Луценко. І зауважив: “Виборці Криму повинні мати повну інформацію про тих, хто балотується у Верховну Раду Автономії. У мене є перед ними зобов'язання — повідомити, що туди йдуть люди, котрі мали конфлікт із законом”.

Таких кандидатів, за інформацією міністра, нараховується 45. Чемпіоном у цьому виді передвиборних змаг він оголосив блок “За Союз”, у списках якого 12 грішних душ. У блоці “За Януковича” — 9 персоналій і ще два фігуранти, котрі проходять у розгляді за якоюсь справою, але звинувачення ще не пред'явлено. По сім “конфліктних” осіб у

БЛОК «СІЗО» МОЖУТЬ
СТВОРИТИ 45 КАНДИДАТІВ,
ВИСУНУТИХ У ВР

списках НБЛ і БЮТ і відповідно по два фігуранти справ, які розслідують правоохоронці. У “чорний список” Луценка потрапили також по два кандидати від НСНУ і блоку Кунишина, й один від блоку “НеТак!”. Незаплямовані репутації, за даними міністра, лише в представників соціалістів і комуністів півострова.

“Скільки депутатів у ВР АРК? Сто. Так що ці 45 осіб цілком реально під прапорами різних політичних сил у депутат-

ському корпусі можуть створити блок “СІЗО”, всі ці особи мають реальний шанс стати депутатами, — резюмував Ю. Луценко. — Як державна людина, я не маю права на агітацію, але маю обов'язок і право інформувати громадян, що особи, які мали конфлікт із законом, засуджені чи амністовані за свої злочини, хто відсидів і чий судимості формально погашені, зараз балотуються у ВР Криму”.

На прохання журналістів міністр назвав прізвища, суди-

мости й статті Кримінального Кодексу всіх 45 “специфічних” кандидатів у ВР Автономії. Юрій Луценко підкреслив, що, за законом, ці особи мають право балотуватися в депутатський корпус півострова, бо судимості погашені, але “в іншій країні світу він би не міг собі такого й уявити”.

І ще міністр зауважив, що він незадоволений станом справ в Автономії, вважає, що нинішній склад керівництва міліцейського відомства в Криму отримав надто тяжкий спадок. Юрія Луценка турбує, що в передвиборний період міліція півострова, де “гостро стоїть питання корупції всередині неї самої, не говорить на повний голос”.

● Віктор ХОМЕНКО, Крим

МАНДРУЙМО, ЗНАЙМО, ЛЮ-

Три роки тому Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка разом із рекординговою компанією "Атлантик" почали співпрацю, благословивши в світ серію "Українська колекція. Етнічна музика України". За цей час здійснено добрий десяток проектів, які можна назвати унікальними, і про які ви, дорогі читачі, зможете прочитати в наступному числі "Слова Просвіти" в інтерв'ю Юрія Михайловича Гандзюка, директора рекордингової компанії "Атлантик", що створює мультимедійні проекти і поширює їх в Україні.

А сьогодні ми, з доброї руки Юрія Михайловича, презентуємо читачам "Слова Просвіти" наш спільний проект "Замки України" і сподіваємося, що він зацікавить і юних, і старших наших читачів.

Як відомо, 2006 рік — це рік замків, справжніх перлин архітектурно-історичної спадщини України. Саме тому "Атлантик" і "Просвіта" спільно створили мультимедійний диск "Замки України". Спеціальна група пошуковців і фотомайстрів відвідала всі куточки нашої Вітчизни, де збереглися до наших днів замки і фортеці, і куди люблять їздити туристи. Не забули й про фортифікаційні споруди, від яких зали-

шилися лише руїни та деякі фрагменти мурів. Про них знають місцеві мешканці та краєзнавці. Є й такі забуті і знищені замки, від яких нічого не лишилося, крім суперечливої інформації в старих спеціалізованих виданнях, — переживши віки, вони не пережили радянської влади, яка не опікувалася старовиною. Фільмуючи такі місця, автори мріяли про те, що прийдуть часи, коли на нашій землі відродяться всі замки і фортеці, гніздов'я нашої історії.

Євгена Слободянюк, яка створювала супроводжувальні тексти, зізнається, що мріє про те, що дослідження замків і фортець буде поглиблюватися і уточнюватися. Тому ми просимо наших читачів, — якщо вам відомі місцеві легенди й перекази про ті замки й фортеці, про які ми розповідатимемо, якщо ви щось можете уточнити, додати — долучайтесь до нашої спільної мандрівки.

Отож рушаймо захопливою дорогою, якщо хочете дізнатися багато цікавого про українську велич і славу, а також:

— чому в Олеський замок так часто ходять незаміжні дівчата;

— чому Жовківський замок називають замком

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ

удови;

— на якій горі Києва височів наймогутніший оборонний форпост давнини;

— чому на руїнах Тербовлянської фортифікації досі повзає гадюка з ключами в зубах;

— хто проживає нині в замку, який належав батькові Дракули;

— як двоє діток не дозволили Олександру Македонському і його грізному війську захопити наші землі;

— чому на Високому замку в Львові ніколи не буде води;

— який замок лише своїм виглядом налякав хана Туреччини так, що той передумав штурмувати його;

— чому на фортечній стіні в Хотині ніколи не висихає мокра пляма;

— за яку ціну чорт викопав у Мукачівському замку колодязь.

Починаємо нашу мандрівку із Закарпаття. Отож — хай стелиться дорога, хай пахне наша мандрівочка евшан-зіллям усієї України!

Редакція

ЗАКАРПАТТЯ

Могутність замку в княжі часи визначалася одним важливим елементом — наявністю колодязя. Адже без питної води тривалої облоги ніхто витримати не міг. Тому князь Корятович віддав наказ копати колодязь. Але це було неймовірно складно, оскільки замок розташований на дуже високій горі. Відтак ніхто навіть не брався до роботи. Лютував Корятович, йому хотілося бути могутнім. Тоді він сказав, що заплатив би мішок золота й самому чорту, лиш би на замковому подвір'ї була криниця. Після цих слів одразу з'явився дідько, який погодився на таку угоду. Викопали криницю 85 метрової глибини, і була там джерельна чиста вода. Проте за той час збіднів князь так, що вже не мав цілого мішка золота. А чорт наполягав і дуже лютував, що не виконується умова. Корятович у розпачі кричав: "Забирай мою душу, але мішка золота я не маю". Випадково почув ці слова слуга. Вочевидь, він був кмітливіший за свого господаря, тож одразу зрозумів, що в угоді не зазначалося величини мішка. Корятовичу порада дуже сподобалася, і він віддав чортові мішечок, у якому помістилося лишень кілька золотих монет. Зрозумів нечистивий, що його вміло обдурено, і розлючений кинувся у криницю. Якщо ви колись буватимете у Мукачівському замку, то обов'язково нахиліть голову до криниці й почувате, як чорт страшно завиває і кричить: "Золота, золота!!!"

Замок у Мукачеві (Закарпаття) видно здалеку, бо він розташований на високій горі. Його побудували, щоб захищати торгові та воєнні шляхи. Один пролягав крізь Верещкий перевал (у давнину його називали Великими руськими воротами), він виходив у Середньо-Дунайську котловину, з'єднуючи її зі Східною Європою.

Імовірно, що укріплення на горі було вже в IX—X століттях, і воно слугувало для захисту кордонів Київської Русі за Карпатами. З часом укріплення розрослося до розмірів феодального замку. Його збудував руський князь Федір Корятович. Володіння цього князя були захоплені литовським князем Вітовтом, тож йому довелося шукати притулок на Закарпатті, яке до цього ча-

МУКАЧІВСЬКИЙ ПАЛАНОК

су належало угорським феодалам. Але 1396 року Сигізмунд (угорський король) подарував Корятовичу Мукачеве і закріпив за ним феодальні володіння. Він створив у Мукачівському замку свою резиденцію. Старою баштою називався донжон (квадратної форми) на вершині гори. Навколо неї по кутках було розташовано ще 4 башти.

Переказують, що гора, на якій побудовано замок, була створена штучно невільникми, яких жорстокі феодали прирікали на муки. Імовірно, звідси й назва міста — МУКАЧЕВЕ. Але дослідження порід гори доводить, що вона вулканічного походження.

Навколо гори був рів із водою. Із внутрішнього боку берега поставили дубовий частокіл — паланок (саме через це замок у Мукачевому часі називають "Паланок"). За частоколом, попід горою мешкали майстри, які ремонтували замок, а на випадок облоги брали участь у його захисті.

Біля підніжжя гори був побудований передвортний замок (до нього був прокладений міст), вище від нього на 10 метрів — нижній замок. Від передвортного замку до нього був побудований підйомний міст. У випадку підняття моста він автоматично закривав собою ворота. Нижній замок був огорожений двома стінами завтовшки 3,5 метра. Ще вище — третій, середній замок, до якого теж був міст. Від воріт на подвір'я середнього замку можна пройти вузьким коридором. Одразу напроти в'їзних воріт — одноповерхова будівля, в якій мешкав капітан укріплення. У лівому кутку цієї будівлі була цистерна, в яку стікала з підземного джерела питна вода. З правого боку драбина веде під одну з башт Корятовича — на верхній замок (акрополь). Саме сюди вів таємний хід (тепер вихід із нього замуровано).

Верхній замок забудований триповерховими палатами, між ними — невелике подвір'я, відкрите лише для входу із середнього замку. Саме в акрополі мешкали володарі замку. До нього прилягла замкова церква.

Загалом замок містить 120 приміщень. Половина з них — житлові, інші можуть використовуватися як каземати й склади.

Кожен із чотирьох замків (розташованих на різних висоті) за потреби міг захищатися автономно. Як і кожне фортифікаційне укріплення, замок протягом століть намагалися захопити вороги. 1685 року розпочалася майже трирічна облога замку, захистом якого керувала княгиня Ілона Зріні. Проте австрійські війська таки захопили Мукачівський замок.

На початку XVII століття зовнішній нижній замок-паланок знесли, натомість побудували зовнішні укріплення.

У 1703—1711 роках син Ілони Зріні Ференц Ракоці II очолює селянське повстання (у ньому брали участь українці, угорці, валахи й молдаване). У 1707 р. він стає на чолі Угорщини. Ференц уклав угоду з Петром I, але останній не зміг надати суттєвої допомоги повстанню, адже в 1711 році був здійснений невдалий Пруський похід проти Туреччини. Відтак восьмирічне повстання було придушене, а замок передали у володіння військового відомства. Князь Ракоці з матір'ю решту життя провели у вигнанні.

1782 року замок перетворили на в'язницю для політичних злочинців.

У 1805 році (коли Наполеон прибув на територію Угорщини) угорська корона та інші знаки, що символізували вищу владу, були перевезені з Буди в Мукачівський замок і зберігалися там від 11 грудня 1805 року до 6 березня 1806 року.

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
відділ політики

Володимир ПАВЛІВ
279-49-47

Заступник головного
редактора
Марія ЛИТВИН
279-49-47

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПКИНА
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛІМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovoprosivity.com.ua/slovo

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301208

Загальний наклад — 24 000

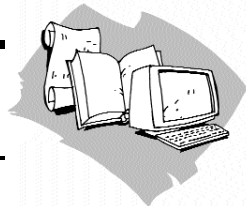
Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на "Слово Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

ЯК СТУДЕНТИ «БУРЖУЯ» НАВЧА-

КОНКРЕТНІ СПРАВИ

Фото Івана Пилипенка

— **Пане Леоніде, Вінницька “Просвіта” відомо серед просвітян своїми теле- і радіопередачами. Розкажіть про них.**

— Сьогодні на телеекрані програми “Вінницький плин” і “Відверто”, що виходять двічі на тиждень. “Вінницький плин” — культурологічного спрямування. “Відверто” — програма, побудована у формі інтерв’ю з цікавими людьми: ми спілкуємося з істориками, літераторами, митцями і просто з неординарними особистостями. Питання, яких торкаємося, — насамперед просвітницькі, пов’язані з духовністю, мовою, традиціями нашого подільського краю.

Маємо й молодіжну передачу “Вважаю так”. Це міні-сентенції, які готують студенти, члени “Молодої Просвіти”. Вони обирають актуальні для молодіжного життя і середовища теми. Діапазон тут дуже широкий: починаючи від роз’яснень понять “фани” і “фанати” і закінчуючи тим, як потрібно поводитися з жінками, яке місце повинна займати жінка у суспільстві.

— **Як Ви заохочуєте молодь до роботи?**

— Мої студенти — люди обдаровані, з мистецькими нахилами: пишуть вірші й оповідання. Читають сучасну автуру, поін-

Вінницька “Просвіта” провідним напрямком своєї роботи обрала працю з молоддю: віднайти талановитих молодих людей, підтримати й зорієнтувати на українську культуру — одне з головних завдань товариства. Як це вдається, розповідає голова об’єднання, заслужений працівник культури, доцент кафедри культурології Вінницького національного технічного університету Леонід Володимирович ФІЛОНОВ.

формовані у мистецьких процесах. Як викладач, я радію, що в Україні підрастають духовно чисті споживачі української елітарної культури, і вважаю, що “Просвіта” повинна віднаходити саме таких дітей і підтримувати їх. Ось я і запропонував студентам спробувати власні сили. Вони отримують завдання, готують тексти для передачі. Причому тексти не читають, а вчать. Я, звичайно, щось підказую, редакую. Зараз нас дванадцять. Небагато, але цих студентів я також залучаю і на молодіжні “круглі столи”.

— **Що це за “круглі столи”?**

— Традиційно ми проводимо “круглий стіл” із підготовкою спеціальної телепрограми, як було, скажімо, цього року. Порушуємо питання української мови й культури. Мені приємно, що з нашою думкою рахуються на державному рівні. Ми допомагаємо обласній адміністрації проводити “круглі столи” зі знаменних дат. Більше того, нас навіть просять допомогти у складанні документів, пов’язаних із плануванням заходів чи прийняттям рішень. Таким було рішення з контролю за виконанням Закону “Про рекламу”. Ми ледь не оштрафували один багатий ресторан “Буржуй”: присіпалися до їхніх російськомовних біл-бордів, їм довелося їх українізувати. Зараз створюємо великий біл-борд, на якому наші молоді просвітяни, які до того ж підтримують на місцевому рівні Конгрес українських націоналістів, написали: “Ми спілкуємося українською, бо нам це приємно”.

А знизу підпис — “Конгрес українських націоналістів”. Ця партія виділяє кошти на такі заходи.

Також організуємо інтелектуальні турніри. Їх проводить мій заступник, голова “Молодої Просвіти”, викладач кафедри філософії нашого університету Анатолій Теклюк. Він має у цьому великий досвід. Проводили навіть міжобласні інтелектуальні ігри. Цього року запланували такі змагання до ювілеїв І. Франка та О. Чорногуза.

Проводимо культурологічні практикуми зі студентами на кафедрі культурології: запрошуємо цікавих людей. Так, у нас був практикум із заслуженим артистом України Миколою Сердаковським. Тут ми презентували і нашу молодіжну програму.

Якщо говорити про інші види діяльності, то це, звичайно, наша регулярна програма “Кафедра культури”, яка виходить двічі на місяць. Її веде Михайло Стрельбицький. Окрім того щороку очолюване мною творче об’єднання “Плин” випускає відеофільм. Цього року вийде фільм про академіка Заболотного. ВУТ “Просвіта” також доклала зусиль для створення стрічки.

— **На основі чого створюєте фільми?**

— Автор сценарію фільму про академіка Заболотного — відомий професор Василь Шендеровський з Інституту фізики Академії наук України. Він займається історією української науки. А попередні фільми — це були сценарії моїх наукових досліджень. Скажімо, позаторік я зробив фільм “Яків Гальчевський”. Це якраз був його рік. За стрічку я отримав нагороду імені Я. Гальчевського.

— **Пане Леоніде, розкажіть про діяльність ваших районних організацій.**

— Якщо говорити про наші районні організації, то серед них найактивніші Хмельницький і Нимирівський районні осередки. До речі, голова Хмельницького товариства Василь Гальчевський — далекий родич Якова Гальчевського. Хмельницький осередок випускає свою власну районну газету, яка має назву “Дзвіночок”.

— **А які видання у Вінницькій “Просвіті”?**

— За весь період ми видали чотири номери журналу “Згар” і видрукували 14 книжечок. Здебільшого це книжки історико-краєзнавчого характеру. Останні наші видання — “Орел Подільського краю” й “Син України”.

•

Розмовляла
Ольга СКРИПКІНА

ВИСТАВКА

КАЗКОВИЙ СВІТ ЄВГЕНА

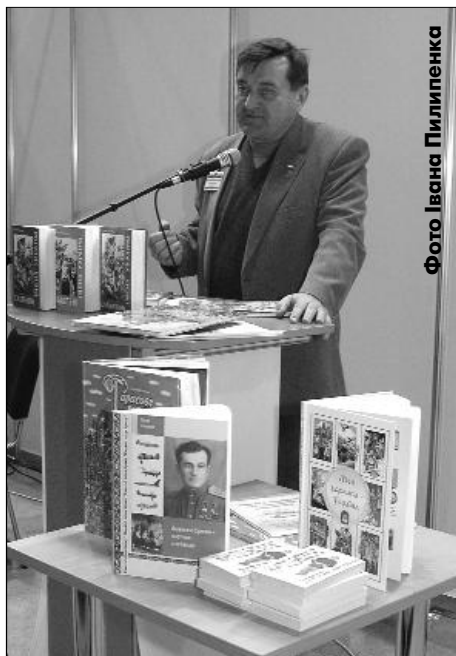

Фото Івана Пилипенка

16 лютого Товариство “Просвіта” презентувало видання кримського письменника Євгена БІЛОУСОВА. На виставці зібралися друзі митця й ті, хто допомагав у створенні книжок.

А книжки Євгена Білоусова (їх автор написав 36) неодноразово ставали переможцями різних виставок і конкурсів. Найбільша гордість письменника — “Оповідання про маленьку Копійку та велику Гривню”, яке 2002 року було внесено до Почесного Списку кращих творів світової дитячої літератури IBBY (ЮНЕСКО).

Чимало книг, презентованих цього року, вже знайомі діткам. Це збірки оповідань “Славетні імена України” й “Славетні імена Придніпров’я”, художньо-документальна повість про дівчі Героя Радянського Союзу “Ахметхан Султан — льотчик із легенди”, повість-казка про дитинство і юність Тараса Шевченка “Тарасове перо”. Цього року побачила світ повість-казка про дитинство і юність Лесі Українки — “Лесина пісня”.

Книжки Євгена Білоусова особливо полюблялися юним читачам — членам дитячого клубу “Рожевий слон” у Києві. На знак цього вони вручили письменнику “тимчасове” посвідчення друга клубу до 2056 року.

Ольга СКРИПКІНА

•

НОВЕ ВИДАННЯ

У Києві коштом Рената і Віри Польових вийшла друком нова книга Романа КОВАЛЯ “Багрянні жнива Української революції”.

Це збірка нарисів про учасників збройної боротьби за Українську державу, які воювали в лавах армії УНР, Української галицької армії, Українських січових стрільців і повстансько-партизанських загонів Правобережної і Лівобережної України. Серед них були й просвітяни.

Харитина Пекарчук. 1915 року в Сімферополі Харитина випадково познайомилася зі свідомим українцем із Полтавщини. У спогадах жінка називає його паном П. Б. Він дав їй багато українських книжок, зокрема “Кобзар” Тараса Шевченка.

Одразу після Лютневої революції 1917 року пан П. Б. із дружиною, Харитиною і ще кількома однодумцями заснували сімферопольську “Просвіту”. Праця на українській ниві була нелегкою, бо українська інтелігенція, особливо старшого віку, “боялася виявити себе, щоб, не дай Боже, москалі не повикидали їх із праці”.

Попри перешкоди, “Просвіта” взялася за українізацію трьох запасних полків російської армії, що розташувалися в Сімферополі. Було організовано український хор і аматорський гурток. Влаштували літературні вечори. Спільно з

У ВІЙСЬКУ ЗА УКРА-

кримськими татарами видавали газету.

Юна активістка працювала в “Просвіті” до 14 січня 1918 року. Пізніше внучка польського повстан-

ця зі зброєю в руках боролася за незалежність України. Кілька разів була поранена.

Олександр Питель. Працював у шпиталі Австро-Угорського Червоного Хреста. 1923 року написав спогад “Зі споминів у 1914 р.” Він описує захоплення Теребовлі російською армією: “...Повилизли на денне світло місцеві русофіли і пішли доноси, труси, арешти... В сусідньому селі спалили читальню “Просвіти”, вбивали жидів... розстрілювали селян”. Як полонений, Питель працював у російському шпиталі. Там лікувалися й українці, що служили в російській армії. Ніхто з них української книжки не бачив. Лише один попросив почитати “Коб-

зар”. Книга зацікавила інших. Згодом у шпиталі з’явилися нові українські видання. О. Питель згадував: “До українських книжок, особливо до видань “Просвіти”, незвичайно

горнулися. “Кобзар” у нас на подвір’ї гуртом читали. Це дуже не сподобалось підстаршині-москвині, і він доніс на мене, одібравши од козаків “Кобзаря”.

Розмова була коротка: “Єслі будете дальше давать мазепінськіє книжки салдатам, арестую, атдам пад ваєнний суд, он церемоніца с вами не будет”. Та книгу все ж повернув. Українці знову читали “Кобзар”. Але обережніше. Проте Олександра Пителя все-таки вислали в Сибір.

Леонід Романюк із Нової Ушиці Подільської губернії. 1918 року вступив до місцевої “Просвіти” і Гуртка української молоді, що діяв в Ушицькому повіті. Пізніше Романюк провадив просвітницьку роботу в українському війську.

Один із старшин української армії — **Михайло Палій-Сидорянський**. На початку 1920-х років був освітнім інструктором Ковельської “Просвіти”.

Євгена Вовкова — чергова на залізничній станції Фастів у липні 1919 року. Отримала повідомлення, що від Липовця рухається ешелон більшовицьких вояків, які відступали під натиском козаків подільського отамана Ананія Волинця. На допомогу своїм червоне командування відправило бронепо-

аготові на наказу ру- ена Вовкова го життя не

допустити з’єднання ворога й дала зелене світло більшовицькому бронепотягу. За 4 кілометри від Фастова велетенська броньова маса зіткнулася з ешеленом, повним утікаючого московського війська. Потужний вибух струсував околиці.

За чверть години червоноармійці оточили станцію. Зрозумівши, що втекти не вдасться, Євгена застрелили. Червоні здерли з неї одяг і брудними чобітьми топтали її тіло.

“Скільки вже минуло часу від проголошення в 1991 році незалежної Української держави! Здавалося, достатньо часу, щоб увічнити пам’ять мужньої просвітянки, яка, прагнучи наблизити перемогу, пішла на самопожертву... Та ні, ім’я Євгени Вовкової забуто, воно нічого не говорить сучасному пересічному українцю, — пишуть Роман Коваль і Кость Завальнюк у нарисі “Подвиг Євгени Вовкової”. — Чи дивуватися такій несправедливості?

Дивуватися, безперечно, можна — адже будь-яка повноцінна нація занесла б ім’я такої славної дочки до пантеону національних героїв. І діти вивчали б її біографію у школах. І зростали б на її прикладі героїчного служіння Батьківщині”.

• **Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ**

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ
ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52
за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18,
20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39,
41, 43, 45, 51 за 2004 р.,
ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28,

Андрійчук І. Д., с. Ковалівка	20,00
Бітюков О. В., Бітюкова Л. Г.	20,00
Бішко О. Я., с. Стебник Львівської обл.	100,00
Богачова Ю. В., м. Полтава	10,00
Бойко Д. М., м. Київ	10,00
Бойко М. І., м. Київ	10,00
Бойко С. Г., м. Київ	10,00
Гавренко О. В., Порубанський В. В., м. Біла Цер- ква Київської обл.	332,00
Гавришко Р. І., м. Львів	150,00
Горохівське районне об'єднання ВУТ "Просвіта"	100,00
Волинської обл.	100,00
Гринишин П. В., Гринишин О. М., м. Стрий	500,00
Львівської обл.	500,00
Громадяни смт. Муровані Курилівці та с. Українське Вінницької обл.	70,00
(ч/з Кубова Г. П.)	70,00
Гусаченко І. К., м. Київ	100,00
Данилюк В. О., м. Тростянець	10,00
Івано-Франківської обл.	10,00
Дяченко С., м. Полтава	10,00
Земляцтво "Братів Рогатинців", м. Львів	310,00
(ч/з Польового Я. І.)	310,00
Злонкевич Ю. М., м. Борщів	30,00
Тернопільської обл.	30,00
ЗОШ І ст. № 7	200,00
м. Івано-Франківськ	200,00
Катюха А. О., м. Фастів	20,00
Київської обл.	20,00
Клименко Я. І., м. Дніпропетровськ	10,00
Коврига Т. Г., м. Муровані Курилівці	10,00
Вінницької обл.	10,00
Колесник Л. В., смт. Муровані	17,00
Курилівці Вінницької обл.	17,00
Корж Н. А., м. Полтава	50,00
Корсунський В. С.,	

м. Сєверодонецьк Луганської обл.	20,00
Кошляк, м. Полтава	10,00
Купчак М. П., м. Тернопіль	50,00
Ландарь В. О., м. Полтава	50,00
Лебедева Т. Г., м. Муровані Курилівці	20,00
Вінницької обл.	20,00
Левицька О. З. із сином Богданом, м. Сімферополь	50,00
АР Крим	50,00
Левицький З. Є., с. Ковильне	50,00
Роздольненського р-ну, АР Крим	50,00
Лемешук О. Б., м. Трускавець	50,00
Ліпченко Л. З.	240,00
Литвинов Л. Л., м. Суми	100,00
Лісова В. П.	100,00
ЛО Товариство	2275,00
репресованих, м. Львів	2275,00
Лящук Д. М., м. Львів	50,00
м. Суми (Білолюбська К. Г., Голєнкова А. В., Голєнков А., Ки- сельова А., Бгльгва М. В.)	18,00
(ч/з Бабєнко Н. В.)	18,00
Мешканці м. Борщів	100,00
Тернопільської обл.	100,00
(ч/з Ктотор)	100,00
Мешканці м. Борщів	100,00
Тернопільської обл.	100,00
(ч/з Яремій)	100,00
Міська поліклініка № 3, відділ відновного лікування,	250,00
м. Івано-Франківськ	250,00
Міський благодійний фонд "Шев- ченко і воля",	1158,37
м. Кременчук	1158,37
Нифанюк О. Г., м. Макіївка	15,00
Донецької обл.	15,00
Нифанюк С. М., м. Макіївка	15,00
Донецької обл.	15,00
Новомиколаївське районне об'єднання Всеукраїнського товариства "Просвіта"	30,00
Запорізької обл.	30,00
(ч/з Малікову Л. С.)	30,00
Об'єднання товариства "Просвіта" Галицького р-ну	70,00
Львівської обл.	70,00
Обласна рада	500,00
м. Івано-Франківськ	500,00
Обласне об'єднання "Просвіта" м. Львів	214,00
(ч/з Сумарчук О. О.)	214,00
Обласне об'єднання товариства "Просвіта"	10,00

Галицького р-ну Львівської обл.	11,00
Оріночко Ю. Д., м. Київ	10,00
Парафіяни с. Острожець	120,00
Мостиського р-ну Львівської обл.	120,00
Первинна профспілкова організація "Галременерго"	3000,00
ДАЕК, м. Львів	3000,00
Письменко Т. Ю., м. Дніпропетровськ	15,00
Пугач В. Г., м. Ужгород	100,00
Рибак П. І., м. Львів	50,00
Рида О. М., м. Київ	10,00
Родина Бабєнків, м. Суми	12,00
Романко І. В., Романко Г. Н., с. Портівське Мангуського р-ну	30,00
Донецької обл.	30,00
Семенюк Т. Ф.	50,00
Скачко Н. Н., м. Харків	50,00
Сокольська Л., м. Одеса	110,00
Сосідко, м. Полтава	15,00
Сопівський осередок "Просвіти" Івано- Франківської обл.	2340,00
СПД Новодворський В. І., м. Київ	600,00
Стогнота Л. К.	100,00
Стороженко Л. Л.	50,00
Тарадай І. А., м. Червоноград	50,00
Львівської обл.	50,00
Ткачівський Г. Й., м. Івано-Франківськ	50,00
Учні і вчителі Привітнянської СЗШ (ч/з Брижак В. Г.)	51,15
Харитоновна В. В., м. Антрацит	30,00
Луганської обл.	30,00
Харківська обласна державна адміністрація (ч/з Бабаєва В. Н. та Ющенко Я. П.)	1095,00
Худа М. П., м. Муровані	72,25
Курилівці Вінницької обл.	72,25
Чернявська Т. Г., м. Черкаси	50,00
Юдина Я. П., м. Севастополь	100,00
Якимець В. П., м. Луганськ	10,00
Якимець В. П., м. Луганськ	5,00
Якимець В. П., м. Луганськ	10,00
Якимець О. В., м. Луганськ	10,00
Якимець О. В., м. Луганськ	5,00
Якимець О. В., м. Луганськ	10,00

Маловисківська міська організація Всеукраїнського об'єднання ветеранів	5,00
Поліщук В. М., голова організації	5,00
Матвієнко М. П., голова районної організації "Просвіти"	5,00
Пашенко М. Д.	5,00
Мазуренко А. З.	5,00
Сорока І. В.	5,00
Неживий Г. Г.	5,00
Осадчук В. П.	5,00
Козак В. Є.	5,00
Соловей Л. Л.	5,00
Небензя В. М.	5,00
Кисельов В. П.	5,00
Гуменюк В. Д.	5,00
Колотілова С. І.	7,00
Мельник З. М.	4,00
Слісенко М. Ф.	5,00
Дорохтей Л. С.	2,00
Марчиненко Є.	4,00
Аушева Т.	5,00
Гречуха П.	5,00
Дяченко В. С.	3,00
Білова О. С.	3,00
Тюріна З. Д.	4,00
Іванова О. А.	3,00
Шамка О.	3,00
Тончій А.	3,00
Федорова Л. М.	4,00
Володіна М. П.	2,00
Безпала Г. В.	3,00
Шведенко М.	2,00
Брехунець М. К.	2,00

Чоповський І. С.	5,00
Тарасенко А. Д.	2,00
Никифорок М. В.	3,00
Перебейніс В.	2,00
Кирилов М. І.	5,00
ВСЬОГО:	142,00

Мешканці смт. Муровані Курилівці та с. Українське Вінницької обл. (ч/з Кубова Г. П.)	
Кубов Г. П., смт. Муровані	10,00
Курилівці	10,00
Кубова Н. А., смт. Муровані	10,00
Курилівці	10,00
Кубов Т. Г., смт. Муровані	5,00
Курилівці	5,00
Кубова О. М., смт. Муровані	5,00
Курилівці	5,00
Третяк І. А., смт. Муровані	5,00
Курилівці	5,00
Третяк О. Г., смт. Муровані	5,00
Курилівці	5,00
Третяк А. М., смт. Муровані Курилівці	5,00
Третяк Р. Г., смт. Муровані Курилівці	5,00
Кубов І. П., с. Українське	5,00
Сулима М. О., с. Українське	5,00
Сулима П. П., с. Українське	5,00
Карпівняк М. П., с. Українське	5,00
ВСЬОГО:	70,00

СЛОВО ОФІРУВАЧА

Прошу вас допомогти викона-ти обов'язок перед пам'яттю бать-ка, Левицького Зіновія Євстахійо-вича, скромного сільського вчите-ля, який не встиг особисто зроби-ти свій внесок на побудову Тарасо-вої церкви. Батько передплатував тижневик "Слово Просвіти" практично із часу заснування.

Народився у Станіславі 1928 ро-ку, зазнавши репресій і принижень у повоєнні роки, завершив навчання й чесно працював, глибоко люблячи свою стражденню Україну. Вихова-ний на ідеалах свободи, волі й ли-царської звитяги козаків-запорож-ців, намагався власним прикладом розбудити дух українства в одно-сельців степового Криму.

Адже саме батько вперше роз-повів про Кобзаря, возив нас діть-ми до Києва, Канева, Ленінграда, де ми пізнавали велике й водночас трагічне життя Тараса.

Матеріали, які друкує, справжня скарбниця і джерело українського духу. І має свою назву — патріотизм. Зберігаю й перечитую багато статей. Коли б усі мої земляки мали таку націо-нальну свідомість, як мій батько або мешканці гірського села Космач, то і проблем у державі не було б...

Щиро дякую і бажаю здоров'я, плідної праці й успіхів на просві-тянській ниві!

Оксана ЛЕВИЦЬКА

«СВОЮ УКРАЇНУ ЛЮ-

Письменник, краєзнавець, просвітянин, учитель
Микола Васильович ФЕНЕНКО народився в 1908 році. Через два роки виповниться століття від дня його народження. Маріупольська філія "Просвіти" створила комісію з творчої спадщини свого земляка. Комісія має підготувати і видати до ювілейної дати збірку творів М. Фененка, куди ввійде робота "Топоніміка України в творчості Тараса Шевченка".

Погодьтеся, не кожному вчителеві й краєзнавцеві з глибокої провінції випадає така честь, щоб його біографія була представлена в енциклопедичних словниках чи довідниках. Гортаємо другий том Шевченкового словни-ка. Читаємо: "Фененко Микола Васильович (31.12.1908 — 05.05.1969) — український радянський краєзнавець. Автор ряду розвідок з історії і топоніміки Української РСР та книжки "Земля говорить" (Київ, 1965). Опублі-кував працю "Топоніміка України в творчості Тараса Шевченка" (Київ, 1965). Досліджував роль і значення природи в творчості Шевченка..."

Усе в цій лаконічній довідці відповідає дійсності, і раз-ом із тим — далека вона від реального життєпису Мико-ли Васильовича! На жаль, це часто траплялося у недавні ще часи. Ніби передбачаючи таке, в одному з приватних листів М. Фененко написав рядки, що могли б стати своє-рідним епіграфом до нашої розмови: "...А взагалі в моєму житті стільки внутрішнього трагізму (я не говорю про зов-нішні події, всім відомі), що вистачило б на кілька стан-дартних романів, в яких досить прочитати кілька сторінок, щоб знати, не читавши далі, всю фабулу і кінець".

А фабула ця справді була трагічна (хоч вона, на дум-ку М. Фененка, для того часу була стандартна, типова!): тричі йому зачитували смертний вирок: до і після війни недоброї пам'яті "трійка" НКВС, а під час війни гестапо за антифашистську діяльність в окупованому Маріуполі. А ще ж були ГУЛАГівські табори у Воркуті й гестапівські катівні в Маріуполі, роки безробіття і відкритого цьку-вання (навіть після амністії і реабілітації). Усе витерпів Микола Васильович, усе переміг. Не зламався і ні від чо-го не віддурався, зумів залишити на краєзнавчих стежи-нах і свій помітний слід...

Гортаємо сторінки книги "Топоніміка...". На першій сторінці присвята "Пам'яті Максима Рильського". Ви-датний поет, наперекір властям, багато зробив для того,

щоб у повоєнні роки підтримати початкуючого автора, бо вбачав у ньому потенційного літератора-дослідника першої величини.

Звернімо увагу на дату виходу книжки — 1965 рік. Для нашого суспільства це був переломний рубіж. Закін-чилася хрущовська "відлига", настали брежнєвські "за-морозки". Розпочалося в Україні викорінювання всього українського — мови, історії, літератури. І ось з'являється популярне видання, основу якого становлять розділи "Чиї сини? Яких батьків?..", "Україна" тощо. Разом із Шевченком автор розмірковує: "А якому народу, якій культурі він повинен служити? І хто той народ — малоро-си, хохла, русини, рутени...?"

Автор книги "Топоніміка..." робить висновок: "Без-смертні заслуги Шевченка перед Україною. І одна з них виняткова у світовому масштабі: саме через його твор-чість поміж усяких "Малоросій", "Новоросій", "Людो-мерій" тощо ім'я України остаточно й назавжди набуло визнання в цілому світі".

Ім'я М. Фененка стає відоме не лише на Донеччині, а й в Україні. Вже готувалося в Києві друге видання його книжки "Земля говорить", завершувалася робота ще над однією книгою — "Хроніка Пржевальського", але в кім-натці, що виділила йому сестра (бо на свою оселю Мико-ла Васильович так і не спромігся), догорала свіча його життя. У травневому числі "Літературної України" за 1969 рік читачі побачили некролог: "5 травня 1969 року в місті Жданові передчасно помер Микола Васильович Фененко — невтомний дослідник-краєзнавець, літера-тор і публіцист, автор цікавих публікацій з історії рідно-го краю..."

Наш громадянський обов'язок — зібрати якомога повніше літературну спадщину М. Фененка, системати-зувати її, оснастити коментарями. І зробити це потрібно сьогодні, бо завтра буде пізно. Ми і так уже багато втра-тили з того, що вийшло з-під пера Миколи Васильовича. Голос нашого колеги — просвітянина й учителя, його ба-чення суспільного буття, у тому числі й кризь призму Шевченкової поезії, не повинен згаснути, загубитися у стрімкому вирі сьогодення.

Павло МАЗУР,
м. Маріуполь

ЗВЕРНЕННЯ
ДО ВСІХ УКРАЇНЦІВ СВІТУ

Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені
Тараса Шевченка виступило з ініціативою спо-рудження Кобзарєвого храму біля Чернечої го-ри в Каневі.

20 травня 2001 року був установлений Хрест на місці спорудження майбутнього Храму "Та-расова Церква", що має стати символом єд-нання всіх українців усього світу.

Ми мусимо всім миром звести Кобзарєву Церкву — церкву єднання, церкву братолюб-ства, яка б свідчила, що Бог і Україна єдині.

Усім, хто хоче зробити пожертву на споруд-ження Храму, повідомляємо необхідні реквізити:

Добровільні пожертви
"На Кобзарєву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
у Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401, ЗКПО 21709106